

HOOFSTUK 3: ONDERSOEK VAN MUSEALE BRONNE

3.1. INLEIDING

Hierdie hoofstuk ondersoek bronne in die dokumentasiesentrum van die Museum wat inligting oor die voorwerpe in die studiegroep ontsluit en die stoeltjies as primêre bron in hierdie navorsing ondersteun. Die museale bronne behoort inligting te bevat oor die identifikasie en klassifikasie van elke voorwerp, bestuursinligting, veral ten opsigte van verkryging, die Museum se beskrywings van fisiese kenmerke, asook die herkoms en geskiedenis van die voorwerpe. By gebrek aan 'n enkele, gekonsolideerde stelsel om hierdie voorwerpinligting te ontsluit, is meerdere bronne noodgedwonge geraadpleeg en vergelyk.

'n Oorsig van die museale bronne lei hierdie hoofstuk in, waarna die inligting daaruit in tabelformaat assimileer word, gevolg deur 'n bespreking en samevatting.

3.2. MUSEALE BRONNE

Katalogi, registers, indekse en databanke wat in boek-, legger-, kaart- of elektroniese formaat museumkundige data oor die voorwerpe in die studiegroep bevat, is ondersoek. Daar moet in gedagte gehou word dat die voorwerpe oor 'n tydperk van onderskeidelik 58 jaar in die Antropologie-versameling, en ongeveer ses jaar in die Kultuurhistoriese versameling, ingesamel is. Minstens in die Antropologie-versameling dek die bronne dus die werk van verskeie personeellede en is dit daarom dikwels die produk van verskillende benaderings tot en metodes van dokumentasie en indeksering. 'n Intrinsieke verskil bestaan ook tussen die benaderings wat in die twee versamelings gevolg is en hoe inligting met die verloop van tyd aangeteken en hersien is.

Hierdie verskille, en die aard van die Museum se verwysingstelsels, noodsaak dat data uit museale bronne beskou moet word in die konteks van die versamelings se geskiedenis. Van dié aspekte word uitgewys in die bespreking van die bronne.

Op enkele uitsonderings na kon bronne nagespeur word wat oorspronklik tydens die registrasie van voorwerpe geskep is, dit wil sê toe dit formeel in die versamelings opgeneem, en so in die onderskeie aanwinsregisters¹ van die versamelings aangeteken is. Die inskrywings in die aanwinsregisters bevat dikwels die mees volledige rekord van die voorwerp, sodat ander bronne (soos voorwerpkaarte) dieselfde inligting bloot herhaal of soms in geredigeerde formaat gee. Daar is egter gevalle waar die omgekeerde waar is en twee voorwerpe waarvoor geen inligting gevind kon word nie.²

In die bespreking hierna word die museale bronne alfabeties gelys.

1 'n Gebinde boek (of saamgestelde legger) waarin permanente insluitings in museumversamelings formeel aangeteken word en waartydens 'n unieke aanwinsnommer daaraan toegeken word; volgens Grobler (2005:399, 403) staan dit ook bekend as 'n katalogus of bloot 'n register.

2 Geen museale verwysings kon nagespeur word vir voorwerp 17 (NKM item HG 15065) nie. Voorwerp 18 (NKM item OHG 1196) is deel van 'n tydelike katalogus en word behandel in afdeling 3.2.5 (p.50) van hierdie hoofstuk.

3.2.1 Beukes en Nel-Blom-katalogus

Die Beukes en Nel-Blom-katalogus³ (figuur 3.1) is 'n handgeskrewe aanwinstregister wat dateer uit 1934 en aanwinste in die Antropologie-versameling tot in die vyftigerjare dek. Dié register is onder andere deur Beukes gebruik vir die registrasie van voorwerpe wat hy tydens ekskursies ingesamel het. Inskrywings word dikwels ingelei deur 'n verklarende nota, byvoorbeeld: “Die volgende voorwerpe is aangekoop deur W.T. Beukes, gedurende 'n ondersoektog na Basoetoeland en die Transkei. 5 Jan – 24 Feb. 1935”⁴ en “Van 1954-1 – '10 geskenk van die Dept. Naturelle Sake.”⁵

In die Beukes en Nel-Blom-katalogus sluit die aanwinstnommers 'n jaartal⁶ in wat eerste in alle inskrywings vermeld word. Vir die studiegroep verskyn die trefwoord 'stoel' deurgaans aan die kop van die inskrywing, gevolg deur terme in ander tale, sowel as waar, wanneer en teen watter prys die item aangekoop is. Min voorwerpbeskrywings kom voor, maar beskikbare inligting word konsekwent en in sinsverband gegee.

3.2.2 Databank: ET-aanwinstregister

Gerekenariseerde stelsels is in 1987 aan die Museum bekendgestel en, hoewel dit steeds voortduur, is die meerderheid van bestaande voorwerp-inligting tussen 1990 en 2005 in 'n elektroniese databank ingevoer.⁷ Hierdie databank is slegs toeganklik vir museum personeel. As die jongste bron met hoofsaaklik kernagtige data is die elektroniese databank, met die hulp van me. M.E. Schultze, senior inligtingkundige, geraadpleeg indien geen ander bron gevind kon word nie. Dit was slegs in een⁸ geval nodig (figuur 3.2).

3.2.3 Getikte Etnologie Stamboek

As 'n saamgestelde katalogus verwys die getikte Etnologie Stamboek na die werk van verskeie personele, hoewel daarop gelet moet word dat daar vir lang tye geen antropologie-beampte in diens van die Museum was nie.⁹ In 1961 het die Museum besluit om die handgeskrewe aanwinstregisters vir antropologie oor te tik¹⁰ om leesbaarheid te vergemaklik. Die getikte Etnologie Stamboek dupliseer dus Beukes se inskrywings vir aanwinste tussen 1934 en 1937, sowel as latere aanwinste tot in die vyftigerjare. Vir voorwerpe in die studiegroep is die getikte Stamboek 'n getroue weergawe van die handgeskrewe inskrywings in die Beukes en Nel-Blom-katalogus.¹¹

3 Grobler (2005:241) verwys na hierdie bron as “*Catalogue used for the Nel-Blom Collection and collecting done by Dr W.T.H. Beukes*”. Volgens dieselfde bron (143, 220, 241) is die Nel-Blom-versameling van antropologie voorwerpe vanaf 1934 deur die Museum uitgestal volgens 'n leenooreenkoms met die Universiteit van Pretoria. Beukes het dieselfde register as waarin die Nel-Blom-versameling aangeteken is gebruik vir voorwerpe wat hy ingesamel het.

4 Beukes & Nel-Blom-katalogus, nota voor aanwinstnommer [19]35-1.

5 Beukes & Nel-Blom-katalogus, nota voor aanwinstnommer 1954-1.

6 Volgens Grobler (2005:241) is die jaarverwysing weer in 1934 deur dr. W.T.H. Beukes ingestel, skynbaar in navolging van dieselfde stelsel wat deur Radcliffe-Brown gebruik is – kyk Van Schalkwyk (2000:85). Beukes se aanwinstnommers gee net twee syfers – dit wil sê '34' en nie '1934' nie - hoewel dit sedert 1954 volledig met vier syfers aangedui word in dieselfde katalogus. Om verwarring te voorkom word die jaartal in hierdie studie, ten opsigte van bronverwysings en aanwinstnommers, volledig gegee.

7 Grobler (2005:5-7)

8 Voorwerp 7, NKM item ET 1992-54; dit is onwaarskynlik dat 'n ander bron bestaan aangesien hierdie voorwerp in 1992 aangewins is, dit wil sê nadat die vaslegging van elektroniese data in 1990 'n aanvang geneem het.

9 Volgens Grobler (2005:355) is die eerste gekwalifiseerde, professionele beampte, na Beukes in dertigerjare, eers weer in die 1950's aangestel; kyk ook Venter (1994:4). In die Beukes en Nel-Blom-katalogus, sowel as in die getikte Etnologie Stamboek, is daar geen aanwinste aangeteken tussen 1937 en 1954 nie.

10 Grobler (2005:308)

11 Hoewel die Beukes en Nel-Blom-katalogus gedupliseer word in die getikte Etnologie Stamboek, word beide as bron vermeld vanweë die groter toeganklikheid van laasgenoemde.

34:441 Stool - inboorlingnaam: "setulo" of
"se imo" - van die Bantwana-Klan
waarskynlik 'n onderdeel van die
Kxatla - Tain. Gekoop op
maloerskop, dist. Pretoria. (6.)
OKT, 1934.

FIGUUR 3.1 Inskrywing vir voorwerp 1, NKM item ET 1934-441 (Beukes en Nel-Blom-katalogus, Dokumentasiesentrum, NKM). Volgens Grobler (2005:242) dui die deurhaling met potlood daarop dat hierdie inskrywing reeds oorgetik is vir die duplikaat Etnologie Stamboek

ACQ # Composite	ET1992/54
Object Name	Stoel
long:description1	'n Baie ruwe driepoot-stoel gemaak uit hout.
long:description2	Hoogte = 315mm.
ACQUISITION method	Collected
Date	1992
FAMILY NAME	VAN SCHALKWYK
HONORIFIC	Dr
INITIALS	JA
PERSONAL NAMES	JOHNNY
PROVENANCE	
Comment	
Image number	
Etniese verband:	Noord-Tsonga 25

FIGUUR 3.2 Verslag gedruk op 26 Julie 2007 vir voorwerp 7, NKM item ET 1992-54 (Databank: ET-aanwinsregister, Dokumentasiesentrum, NKM)

ET. 1971/26/3^F

Shangaan N. Tonga - 25
Thomo,
Distrik Giyani
Transvaal

STOEL xitshamo

Stoel van maroelahout, met vier ingevoegde pote. Die sitplek is konkaf be-
werk, en die geheel mooi afgewerk.

Dit is eers met n byl en daarna met n beite l bewerk deur hoofman aan wie die
stoel behoort het.

Afmetings: Hoogte: $\frac{+}{-}$ 32 cm.
Lengte van sitgedeelte: 45 cm.

Gekoop van hoofman Thomo vir R1,00

FIGUUR 3.3 Getikte inskrywing vir voorwerp 5, NKM item ET 1971-26-3 (Etnologie Stamboek, Dokumentasiesentrum, NKM)

Die besluit om van 'n getikte register gebruik te maak het daartoe gelei dat handgeskrewe inskrywings na 1961 nie voorkom vir voorwerpe in die Antropologie-versameling nie.¹² Daarom word die getikte Etnologie Stamboek dus die primêre aanwinstregister vir die versameling ná hierdie datum. Selfs na 1961 volg inskrywings in die getikte Etnologie Stamboek steeds die vroeëre formaat sonder opskrifte om inhoud te orden (**figuur 3.3**).

Die mees omvattende aanwinstreksels vir voorwerpe in die studiegroep verskyn eers in 1977 vir items wat deur C.S. van der Waal ingesamel is. Hoewel steeds geen beskrywing van die voorwerpe self gegee word nie, word die oorsprong, gebruik en insameling van die voorwerpe metodies en met geografiese verwysings aangeteken.

3.2.4 Historiese Grootboek

Die Historiese Grootboek is die aanwinstregister wat steeds¹³ deur die Museum gebruik word vir registrasie van voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling. Die inskrywings vir die studiegroep verskyn in volume 7, 8, 13 en 14 daarvan en dek 'n tydperk van vooruitgang en sekerheid in die versameling.

Volume 7 en 8 is met die hand in ink voltooi¹⁴ en verskeie notas, dikwels in potlood, verskyn telkens in die kantlyn (**figuur 3.4**). Aanwinste is numeries na mekaar ingeskryf met die aanwinstnommer duidelik in die kantlyn by die aanvang van elke inskrywing, waarlangs 'n trefwoord in drukskrif en hoofletters vermeld word. Dit word gevolg deur 'n aanduiding van oorsprong en datering en 'n kort beskrywing met, georden volgens opskrifte, verdere inligting, geskiedenis en van wie dit ontvang is. By gebrek aan inligting is van die opskrifte sonder meegaande inskrywings gelaat,¹⁵ of in sekere gevalle is opskrifte sonder inligting bloot weggelaat.¹⁶

Hoewel die inskrywings oënskynlik min inligting op 'n eenvoudige manier dokumenteer, word die ordening daarvan eers waardeur wanneer dit vergelyk word met vroeër inskrywings in die Historiese Grootboek of selfs met dié in die Beukes en Nel-Blom-katalogus. Grobler¹⁷ beskryf verkeerde pogings tot klassifikasie en indeksering in die eerste twee volumes van die Historiese Grootboek voor 'n keerpunt toe Roodt-Coetzee voltyds aangestel as beambte van die Museum¹⁸ en verantwoordelikheid vir dokumentasie aanvaar het. Dit is duidelik dat Roodt-Coetzee geleidelik beheer geneem het oor die formaat van die dokumentasie en haar benadering word duidelik sigbaar vanaf volume 3 van die Historiese Grootboek.¹⁹

12 Grobler (2005:308)

13 Die eerste volume van die Historiese Grootboek is na afloop van die Suid-Afrikaanse Oorlog (1899–1902) begin volgens die formaat van die *Documenten*-register van die Staatsmuseum. Die aanwinstregisters van die Staatsmuseum word dus beskou as voorganger van die bestaande Historiese Grootboek; kyk Grobler (2005:247). Die Historiese Grootboek strek tans tot by volume 38.

14 Volume 1 tot 8 van die Historiese Grootboek bestaan uit handgeskrewe inskrywings op gelinieerde papier in voorafgebinde boeke. Volume 9 tot 20 van die Historiese Grootboek is getik.

15 Byvoorbeeld die inskrywing vir voorwerp 8, NKM item HG 9578, in volume 7 van die Historiese Grootboek; die opskrif 'Restourasie' is leeg gelaat.

16 Byvoorbeeld die inskrywing vir voorwerp 9, NKM item HG 10666 in volume 8 van die Historiese Grootboek; slegs enkele opskrifte word vermeld met die nodigste inligting. Verdere inligting oor hierdie voorwerp, waaronder 'n volledige beskrywing, sou later verskyn op die gelykgenommerde voorwerpkaart.

17 Grobler (2005:250) oor volume 1 van die Historiese Grootboek: "*This catalogue was regarded as a workbook by the staff dealing with the historical collection. It abounds with notes, cross-references, attempts at classification and indexing, alterations and additions.*" Oor volume 2 voeg sy by: "*This catalogue was regarded as a workbook even more so than volume 1, as there are numerous notes, cancellations, catchwords, and references to other entries [...]*" Grobler (2005:254).

18 Grobler (2005:312)

19 Grobler (2005:317)

Mei 1960
10666 KRUKKIE STOEL
DIS SWID-AFRIKA, KAAP BEGIN 20de ee
WAI-EN DORINGBOOMHOUT.
MATE: HOOGTE BY DIE HOOGSTE PUNT: 20CM
BREDTE VAN KRUKKIE: 38CM.
LENGTE VAN KRUKKIE: 21CM.
A. 1230
Nuwe nommer
2710 AANWINS: GESKENK DEUR MNR. P. ROUX,
OLDERWETSE WINKEL,
ASHTON, KP. 26.2.71
24/1/90

FIGUUR 3.4 Inskrywing vir voorwerp 9, NKM item HG 10666 (Historiese Grootboek, vol. 8, Dokumentasiesentrum, NKM)

105

NO 13581

STOEL

Bergplek: PIONIERSHUIS
Vindplek:

Verdere benaming: KLUKSTOEL

Datum: 19de of 20ste eeu.
Gemaak in: Suid-Afrika
Gebruik in: Suid-Afrika

HOOFKENMERKE:

Materiaal: Na boomhout
Kleur: Natuurlik
Mate: Hoogte: 24 cm. Sitting: Lengte: 37cm. Breedte: 27 cm.
Styl:
Maker:

BESCHRYWING: Ovaalvormige sitting, effens uitgehol in middel. Ronde pote.

Aanwinst: Gekoop van: Eedlinghys, J.N. (nev.),
Halfenshof,
Oor Forterville
K.A.P.

Tegniek: Handgemaak.
GESKIEDENIS: Onbekend.

Prys: R25,00
Raadsbesluit:
Kantonnier: 47
Aanwinstdatum: 10.9.1993

BESTOUPASIE:

LITERATUUR:

TOESTAND: Redelik. Gebruiksmerke. Een poot ver-
vang, los.

FIGUUR 3.5 Getikte inskrywing vir voorwerp 11, NKM item HG 13581 (Historiese Grootboek, vol. 14, Dokumentasiesentrum, NKM)

*Coetzee did not start a new series of catalogues to incorporate her own particular style. Instead she used the existing catalogues in a new manner by classifying each object and by recording these particulars in the catalogue. The catalogues bear ample witness to her curatorial expertise, as she could also account for the collection by using the catalogues.*²⁰

*Gradually the entries take on a standardized format: starting with a catchword, first in lower case and later always in capital letters, followed by a description of the object and its history. The name and address of the donor, the history of the donor and his family and acquisition number and date provided.*²¹

Die Historiese Grootboek is dus teen die laat sestigerjare (toe die eerste voorwerpe in die studiegroep daarin aangeteken is) tot 'n metodiese verwysing ontwikkel. Min hersienings, selfs van trefwoorde,²² kom teen hierdie tyd voor. Die sekerste omyling van hierdie metodiek is sigbaar in die getikte volumes van die sewentigerjare, wat bestaan uit leggers met die inligting vir elke voorwerp op voorafgedrukte, afsonderlike velle getik en dan stewig gebind (**figuur 3.5**). Anders as in die getikte Etnologie Stamboek, gee dié formaat reeds opskrifte vir inligtingsvelde in 'n streng uitleg, sodat die inligting vir voorwerpe wat in volume 13 en 14 aangeteken is besonder konsekwent aangebied word. Vir die eerste keer word alle voorwerpe in hierdie volumes kort en akkuraat beskryf aangesien die voorafgedrukte formaat hiervoor voorsiening maak. Tog is daar (weer) min of niks aangeteken oor die geskiedenis of herkoms van die voorwerpe nie.

3.2.5 Tydelike Katalogus: Historiese Grootboek

Die afkortings van tydelike katalogi word uitgeken aan die beginletter 'O' – ontleen aan die woord 'ongenommer' – gevolg deur die afkorting van die versameling, sodat voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling in die tydelike katalogus van die Historiese Grootboek (dus OHG) aangeteken is.²³

Tydelike katalogi is gedurende 1992 in gebruik gestel met die doel om rekord te hou van voorwerpe sonder 'n aanwinstnommer.²⁴ Hoewel sulke gevalle strenggesproke nie in die versameling opgeneem is nie en dus nie as aangewins beskou kan word nie, is daar in die geskiedenis van die Museum meermale voorwerpe gevind sonder aanwinstnommers.²⁵ Hoewel dit te wyte is aan tekortkominge in die dokumentasiestelsel en bestuur, het logistiese beperkings (veral 'n gebrek aan gekonsolideerde bergruimte) daartoe bygedra.²⁶ Ten spyte daarvan dat die versamelings in 2002²⁷ na die nuwe perseel verskuif is, duur die probleem voort.

Die tydelike katalogus van die Historiese Grootboek word ingesluit as bron omdat dit die enigste bestaande rekord is van die (tydelike) aanwinstnommer vir voorwerp 18 (OHG 1196) in die studiegroep. Geen ander inligting oor hierdie voorwerp kon nog gevind word nie omdat 'n permanente aanwinstnommer ontbreek.

20 Grobler (2005:391)

21 Grobler (2005:312-313)

22 Grobler (2005:322)

23 Grobler (2005:11)

24 Grobler (2005:11) verwys daarna as "un-acquisitioned or apparently un-acquisitioned objects".

25 Grobler (2005:10, 146, 274-275, 313, 323) noem verkeie gevalle.

26 Grobler (2005:9-12)

27 Grobler (2005:192)

3.2.6 Voorwerpkaarte

Die waarde van 'n indeks met voorwerpkaarte is dat dit inligting oor 'n versameling kan ontsluit en, afhangend van die ordening daarvan, kruisverwysings moontlik maak. Met behulp van tegnologie word die funksie vandag in versamelplekke soos museums en biblioteke grootliks gefasiliteer deur elektroniese databanke. Hoewel die Museum nou van 'n so 'n databank gebruik maak, is verskeie kaartindekse deur die jare gebruik. Grobler²⁸ gee 'n oorsig van die gebruik van voorwerpkaarte vir beide die Antropologie-versameling en die Kultuurhistoriese versameling tot 1964, waarvan enkele punte hier van belang is.

Die vroegste verwysings na voorwerpkaarte vir die Antropologie-versameling dateer uit 1913.²⁹ Dit is onduidelik hoe volledig vroeë kaartindekse was en hoe lank dit in gebruik was, aangesien die Museum in 1944 met 'n herindeksering³⁰ van antropologie voorwerpe begin het baseer op die beginsels voorgestel deur Margaret Shaw³¹ in haar handleiding *A system of cataloguing ethnographic material in museums*.³²

Shaw se voorstel het standaard gestel vir 'n kaartformaat³³ met inligtingsvelde waarvolgens notas oor en beelde van 'n voorwerp op die kaart aangebring moet word. Verder het die handleiding ook bylae bevat met 'n woordelys vir voorwerpname³⁴ en 'n indeks wat verwys na stam-indeling volgens etniese verband.³⁵ In praktyk is veral die woordelys later gekritiseer en mettertyd aangevul,³⁶ maar die indeks vir stam-indelings word steeds deur die Museum gebruik en in die studiegroep word dit deurgaans vermeld op die huidige voorwerpkaarte en in die elektroniese databank. Hoewel Shaw se metode van groot waarde was om voorwerpinligting wetenskaplik te orden, was die herindeksering teen 1947³⁷ nog nie voltooi nie en is dit nooit volledig deurgevoer nie.

Die huidige formaat is waarskynlik eers na 1969 saamgestel, toe die Museum besluit het om voorwerpkaarte oor te tik.³⁸ Die getikte kaarte hou grootliks by die formaat wat Shaw ontwikkel het: trefwoorde in Shaw se lys kom steeds voor en in die meeste gevalle ook name in ander tale,³⁹ 'n verwysing na die indeks vir stam-indeling,⁴⁰ sowel as foto's of illustrasies.

28 Grobler (2005:206-210, 336-343)

29 Grobler (2005:282)

30 Grobler (2005:285-287)

31 Grobler (2005:285). Shaw was verbonde aan die Suid-Afrikaanse Museum in Kaapstad. Kyk ook Shaw (1978:12).

32 Shaw (1942); die samesteller verwys in die inleiding daarna dat haar voorstel oorspronklik in 1940 publiseer is in die *Southern African Museums Association Bulletin* en intussen hersien is.

33 Grobler (2005:286) wys voorbeelde van dié voorwerpkaarte.

34 Shaw (1942:4); die bylae verskyn onder die titel *Object terminology for South African Material culture*.

35 Shaw (1942:20); die bylae verskyn onder die titel *Classification of South African tribes*. Die indeks is grootliks baseer op *A preliminary survey of the Bantu tribes of South Africa* deur Van Warmelo (1935); kyk ook Davison (1990:156) en Shaw (1942:2).

36 Grobler (2005:287, 342); Shaw (1978:12)

37 Grobler (2005:287)

38 Grobler (2005:343). Daar is ook besluit om terselfdertyd enige Engelse inskrywings na Afrikaans te vertaal.

39 'Native name of object' volgens Shaw (1942:2).

40 Tot voor aanwinste van die sewentigerjare word die stam-indeling vir die eerste keer volledig vermeld op die getikte voorwerpkaarte.

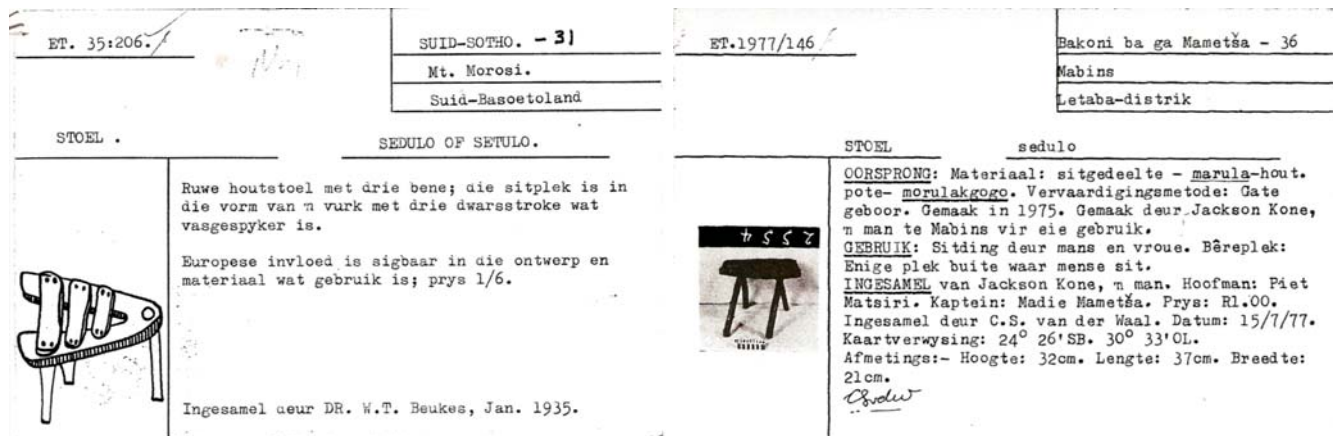

FIGURE 3.6, 3.7

- 3.6 Voorwerpkaart vir voorwerp 2, NKM item ET 1935-206 (Dokumentasiesentrum, NKM)
3.7 Voorwerpkaart vir voorwerp 6, NKM item ET 1977-146 (Dokumentasiesentrum, NKM)

Vir vroeër aanwinste bly aantekeninge ten opsigte van herkoms egter kernagtig en baseer op inligting wat reeds in die Beukes en Nel-Blom-katalogus, óf in die Etnologie Stamboek, aangeteken is (figuur 3.6). Van die fisiese beskrywings is wel bygewerk op die kaarte en redigering het ook plaasgevind: van die teks uit die Beukes en Nel-Blom-katalogus is effe ingekort⁴¹ en in enkele gevalle is bykomende inligting op die voorwerpkaart vermeld wat nie tydens registrasie aangeteken is nie.⁴² Die mees volledige voorwerpkaarte vir die Antropologie-versameling stem ooreen met Van der Waal se aanwinsrekords in die getikte Etnologie Stamboek van die sewentigerjare (figuur 3.7).

Ten tye van Roodt-Coetzee se voltydse aanstelling in 1953 was die Shaw-stelsel reeds bekend en, minstens ten opsigte van die kaartformaat, in gebruik vir die Antropologie-versameling. Vir die Kultuurhistoriese versameling het Roodt-Coetzee aanvanklik 'n karige, handgeskrewe kaartverwysingsstelsel⁴³ voortgesit, maar stelselmatig het sy 'n nuwe kaartkatalogus⁴⁴ ontwikkel en verfyn met bepaalde inligtingsvelde in 'n vaste formaat.⁴⁵

Dit kom voor of voorwerpkaarte vir kultuurhistoriese voorwerpe reeds sedert die middel-vyftigerjare onder streng toesig van Roodt-Coetzee getik is.⁴⁶ Sy het ook persoonlik verantwoordelikheid⁴⁷ geneem vir die dokumentasie van die Kultuurhistoriese versameling en so kontinuïteit bewerkstellig, anders as wat die geval was in die Antropologie Afdeling.

41 Dit is veral die geval met Beukes se notas oor naamgewing in ander tale, byvoorbeeld vir voorwerp 3, NKM item ET 1935-207, waar die inskrywings in beide die Beukes en Nel-Blom-katalogus, en die getikte Etnologie Stamboek (duplikaat) lees: "Heet: 'sedulo' of 'setulo'. Laaste naam is ongetwyfeld van die Afrikaanse woord 'stoel' afgelei, 'sedulo' kom van werkwoord 'dula' = sit", terwyl dit op die voorwerpkaart bloot oorgetik is as: "SEDULO OF SETULO".

42 Die voorwerpkaart vir ET 1934-441 meld as bron 'n studie deur Stoffberg vir 'n ander naam ('sennô') wat nie oorspronklik in die Beukes en Nel-Blom-katalogus vermeld word nie. Terselfdertyd is 'n term in die oorspronklike inskrywing ('seimo') weggelaat. Kyk Stoffberg (1967:55).

43 Grobler (2005:336-337)

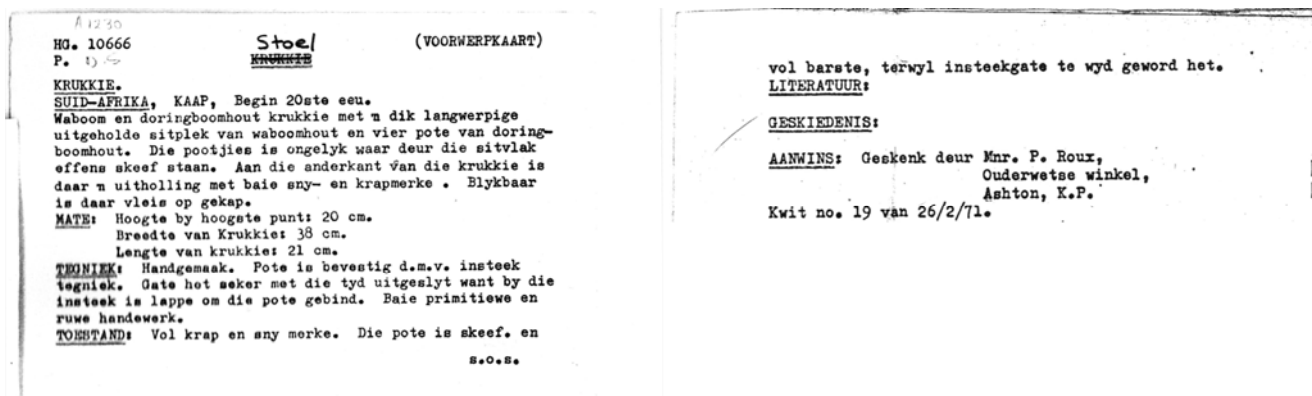
44 Grobler (2005:391)

45 Grobler (2005:199-200) beskryf hoe die stelsel ontwikkel is, onder andere met behulp van Prof P.C. Coetzee, eerste hoof van die Departement Biblioteekkunde by die Universiteit van Pretoria en eggenoot van Roodt-Coetzee.

46 Grobler (2005:338-342) wys verskeie voorbeelde van getikte kaarte, insluitend dié wat deur Roodt-Coetzee nagesien is.

47 Grobler (2005:198)

FIGUUR 3.8 Voor- en rugkant van die voorwerpkartaat vir voorwerp 9, NKM item HG 10666 (Dokumentasiesentrum, NKM)

Soos in die Historiese Grootboek is inligting op die voorwerpkarte vir die Kultuurhistoriese versameling streng georden volgens inligtingsvelde wat in hoofletters getik en onderstreep is (**figuur 3.8**). Die inligtingsvelde, en heelwat van die inskrywings, kom grootliks ooreen met dié in die getikte volumes van die Historiese Grootboek. Slegs in een geval, vir voorwerp 9, NKM item HG 10666, is die inligting vermeld in die Historiese Grootboek aansienlik uitgebrei op die voorwerpkartaat (vergeelyk figuur 3.4 met 3.8).

Uit die meerdere korreksies van trefwoorde is dit duidelik dat daar met tye groot onsekerheid was oor die klassifikasie van voorwerpe (kyk byvoorbeeld figuur 3.8). Die korreksies spreek van Roodt-Coetzee se erns hiermee, nie net met nuwe aanwinste nie, maar ook met voorwerpe wat reeds in die versameling was.⁴⁸ Waar Shaw se woordelys⁴⁹ reeds in 1942 hierdie probleem in die Antropologie-versameling gedeeltelik aangespreek het, of moes aanspreek, sou die Kultuurhistoriese versameling se eweknie – *Trefwoorde vir kultuurhistoriese voorwerpe*⁵⁰ – eers in 1974 die lig sien.

Waar die voorwerpkarte illustrasies⁵¹ of foto's⁵² van voorwerpe insluit, was dit van groot waarde met die uitken van voorwerpe (**figuur 3.6** en **3.7**). Hierdie is egter die een opsig waarin kaarte vir beide versamelings nie konsekwent is nie. Vir voorwerpe in die Antropologie-versameling het die voorwerpkarte, met uitsondering van aanwinste na die sewentigerjare, almal illustrasies of foto's van die voorwerp, terwyl net sommige in die Kultuurhistoriese versameling kontakafdrukke toon. Hoewel die voorwerpkarte vir die twee versamelings dus verskil ten opsigte van hul ontstaan en die benadering tot dokumentasie, wat in die twee versamelings gevolg is, kom dit wel ooreen in die mate waartoe hulle die onderskeie aanwinstregisters weergee, of in enkele gevalle selfs aanvul.

Vyf voorwerpkarte (buiten dié vir voorwerp 18, NKM item OHG 1196, wat net 'n tydelike aanwinstnommer het) kon nie opgespoor word nie en dit is onseker of hulle enigsins bestaan. Uitgesluit voorwerp 17, NKM item HG 15065, bestaan ander bronne wel vir vier van hierdie voorwerpe.

48 Grobler (2005:311, 312, 322, 336-342) verwys na verskeie gevalle waar Roodt-Coetzee bestaande dokumentasie, veral ten opsigte van trefwoorde, hersien en korreger het, ook in die Historiese Grootboek.

49 *Object terminology for South African Material culture*, 'n bylae tot Shaw (1942:4)

50 Slabbert (1974)

51 Vryhandsketse op voorwerpkarte was dikwels die verantwoordelikheid van die tikster; kyk Grobler (2005:337).

52 Foto's verskyn dikwels, maar nie deurgaans nie, as genommerde kontakafdrukke; volgens Grobler (2005:209) is foto's op voorwerpkarte eerste deur die Antropologie Afdeling gebruik in die vroeë 1960's.

3.3. KONSOLIDASIE VAN INLIGTING OOR DIE STUDIEGROEP ONTSLUIT UIT MUSEALE BRONNE

Dit is duidelik dat die naslaan van inligting oor die individuele voorwerpe in die studiegroep uit die museale bronne moontlik is, maar ook dat dit, minstens vir 'n buitestaander, moeilik toeganklik is. Die redes hiervoor is histories en volg uit die verskille in formaat, dat duplisering, bywerking en redigering (dikwels in 'n nuwe datastel) voorkom, dat die verwysingstelsels self hersien is en dat die twee versamelings en hul dokumentasie in die praktyk apart beskou en steeds so bestuur word.

Vir hierdie studie is dit dus eerstens wenslik om die gegewens te konsolideer waar meerdere bronne vir een voorwerp bestaan. Om verder 'n sinvolle vergelyking tussen data van verskillende voorwerpe te tref, en dus inligting oor die studiegroep as geheel te kan ondersoek, is dit nodig om die verskille te oorbrug sodat die inligting vervat in die museale bronne saam gelees kan word. Hierdie taak is onderneem aan die hand die *Brief cataloguing form – cultural history objects*,⁵³ die kort ontsluitingsvorm wat tans (2009) meestal deur die Museum gebruik word tydens registrasie van voorwerpe⁵⁴ (**Bylae A**). Volgens inligtingsvelde in dié vorm is voorwerpinligting uit die museale bronne geanaliseer en groepeer om sodoende 'n meestersverwysing in tabelvorm te skep.

Tabel 3.1, 3.2, 3.3 en 3.4 poog om die bestaande voorwerpinligting so te assimileer om vergelyking te vergemaklik, nie net tussen die voorwerpe nie, maar ook tussen voorwerpe in verskillende versamelings. Dit het ook ten doel om die leser tegelyk 'n oorsig te bied van inligting oor soveel verwante voorwerpe as moontlik.

Voorwerpe is, soos in Hoofstuk 2, genommer van 1 tot 18 volgens die alfanumeriese orde van die aanwinnommers. Die indeling volgens die versameling waartoe die voorwerpe behoort (Tabel 3.1 en 3.3 vir die Antropologie-versameling en Tabel 3.2 en 3.4 vir die Kultuurhistoriese versameling) is genoodsaak deur die beperkings op die gedrukte formaat van hierdie studie. Tabel 3.1 en 3.2 dek gegewens oor die identifikasie van voorwerpe en bestuursinligting van die Museum. Tabel 3.3 en 3.4 bevat beskrywings en ander kwantitatiewe data, asook meegaande en historiese inligting.⁵⁵

53 National Cultural History Museum (2006a); dié kort formaat is 'n uittreksel van die meesgebruikte datavelde in die volledige weergawe, naamlik 'Object cataloguing form' (National Cultural History Museum, 2006c). Afrikaanse terminologie is ontleen aan die 'Kort ontsluitingsvorm – kultuurhistoriese voorwerpe' (Nasionale Kultuurhistoriese Museum 2004a) en die volledige weergawe in 'Lys van velde vir ontsluiting van 3-dimensionale voorwerpe' (Nasionale Kultuurhistoriese Museum 2004b).

54 Hierdie datavelde word nie gebruik vir die registrasie van boeke, dokumente, foto's, kunswerke, numismatiek, filatelie en argeologiese opgrawingsmateriaal nie; kyk National Cultural History Museum (2006c) en Nasionale Kultuurhistoriese Museum (2004b).

55 In National Cultural History Museum (2006a:1) word hierdie afdeling '*Associated information / History*' genoem – in Afrikaans 'Meegaande inligting / Geskiedenis' volgens Nasionale Kultuurhistoriese Museum (2004a:1).

TABEL 3.1: Voorwerpe in die Antropologie-versameling met ooreenstemmende voorwerpinligting uit museale bronne (Identifikasie en Bestuursinligting)

STUDIEGROEP		IDENTIFIKASIE			BESTUURSINLIGTING							
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
No.	Foto	Aanwinsno.	Voorwerpnaam	Ander / alternatiewe name	Metode van verkryging	Naam (skenker, ens.)	Adres (skenker, ens.)	Naam van insamelaar	Datum verkry	Oorspronklike toestand	Permanente bergplek	Museale bronne
1		ET 1934-441	Stoel	<i>Setulo / Seimo</i> * <i>Setulo</i> . Volgens Stoffberg, p. 55, staan die tipe stoel bekend as <i>sennō</i> . [Kyk Stoffberg (1967:55)]	Aangekoop (Prys 6d.)		Maloekskop Transvaal	Dr. WTH Beukes	Oktober 1934		Uitstalkas Kamer 2 [kantnota in potlood, slegs in die getikte Etnologie Stamboek]	Beukes & Nel-Blom-katalogus aanwinningsnommer [19]34-441 [handgeskryf], ook in getikte Etnologie Stamboek [duplikaat] * Voorwerpkarta ET 1934-441 [getik]
2		ET 1935-206	Stoel	Heet: ' <i>sedulo</i> ' of ' <i>setulo</i> '. Laaste naam is ongetwyfeld van die Afrikaanse woord 'stoel' afgelei, ' <i>sedulo</i> ' kom van werkwoord ' <i>dula</i> ' = sit. * <i>Sedulo</i> of <i>setulo</i>	Aangekoop (Prys 1/6)		Mt. Morosi, Suid-Basoetoland	Dr. W.T. Beukes	Januarie 1935		Kelder [kantnota in potlood, slegs in die getikte Etnologie Stamboek]	Beukes & Nel-Blom-katalogus aanwinningsnommer [19]35-206 & 207 [handgeskryf], ook in getikte Etnologie Stamboek [duplikaat] * Voorwerpkarta ET 1935-206 [getik]
3		ET 1935-207	Stoel	Heet: ' <i>sedulo</i> ' of ' <i>setulo</i> '. Laaste naam is ongetwyfeld van die Afrikaanse woord 'stoel' afgelei, ' <i>sedulo</i> ' kom van werkwoord ' <i>dula</i> ' = sit. * <i>Sedulo</i> of <i>setulo</i>	Aangekoop (Prys 9d.)		Mt. Morosi, Suid-Basoetoland	Dr. W.T. Beukes	Januarie 1935		Kelder [onduidelik; kantnota in potlood, slegs in die getikte Etnologie Stamboek]	Beukes & Nel-Blom-katalogus aanwinningsnommer [19]35-206 & 207 [handgeskryf], ook in getikte Etnologie Stamboek [duplikaat] * Voorwerpkarta ET 1935-207 [getik]
4		ET 1954-1	Stoel		Geskenk	Geskenk deur die Dept. Naturelle Sake [opskrif bo inskrywing vir voorwerp] * [nie aangeteken op voorwerpkarta nie]	Gegee aan T.A.C. Emmett, Kommissaris van Naturellesake te Louis Trichardt, deur Kaptein Makuleke, Sjangaan-stam, naby Punda Maria, Kruger Wildtuin		1954		Kelder [kantnota in potlood, slegs in die getikte Etnologie Stamboek]	Beukes & Nel-Blom-katalogus aanwinningsnommer 1954-1 [handgeskryf], ook in getikte Etnologie Stamboek [duplikaat] * Voorwerpkarta ET 1954-1 [getik]
5		ET 1971-26-3	Stoel * Stoel [deurgehaal] Bankie [deurgehaal] Stoel	<i>Xitshamo</i>	Aangekoop (Prys R1.00)	Hoofman Thomo	Thomo, distrik Giyani		[1971?]			Etnologie Stamboek aanwinningsnommer 1971-26-3 [getik] * Voorwerpkarta ET 1971-26-3 [getik]
6		ET 1977-146	Stoel	<i>Sedulo</i>	Aangekoop (Prys R1.00)	Jackson Kone	Mabins, Letaba-distrik Kaartverwysing: 24° 26' SB 30° 33' OL	CS van der Waal	15 Julie 1977			Etnologie Stamboek aanwinningsnommer 1977-146 [getik]; Voorwerpkarta ET 1977-146 [getik]
7		ET 1992-54	Stoel		Ingesamel			Dr. JA van Schalkwyk	1992			Databank: ET-aanwinningsregister, aanwinningsnommer ET 1992-54 [verslag, gedruk]

Ter wille van duidelikheid moet by die lees van Tabel 3.1 en 3.2 gelet word op die volgende:

- Buiten die voorwerpsnommer in die studiegroep (**kolom A**), foto's (**kolom B**) en bronverwysings (**kolom M**), is die opskrifte van kolomme ontleen aan die inligtingsvelde gelys in die Museum se ontsluitingsvorm, National Cultural History Museum (2006a).
- In ooreenstemming met die Museum se jongste voorskrif vir aanwinningsnommers (**kolom C**) word alle streepnommers met 'n horisontale skryfstreep (-) geskei van ander syfers. Kyk Nasionale Kultuurhistoriese Museum (2005:7). Waar punte voorkom na die afkorting wat die aanwinningsnommer inlei, is dit weggelaat.
- Ter wille van toeganklikheid word alle aanwinningsnommers met jaartalverwysings in die tabelle volledig, met vier syfers, vermeld (**kolom C**). Waar verwarring in die bronverwysing (**kolom M**) mag voorkom word die jaartal tussen vierkantige hakies gegee.
- Alle verwysings na geldeenhede (**kolom F**) is onveranderd gelaat en direk aangehaal uit die bron.
- Alle datums (**kolom J**) is so volledig moontlik in woorde uitgeskryf, ongeag in watter vorm dit oorspronklik aangeteken is.
- Meerdere bronne bestaan vir die meeste voorwerpe en waar hierdie bronne bykomende inligting bevat word hulle met 'n asterisk (*) identifiseer by die inskrywing sowel as by die bron (**kolom M**).
- Vir leesbaarheid word trefwoorde en opskrifte wat slegs in hoofletters in die bronne verskyn telkens in gewone sinsverband geskryf.
- Hakies – ( ) – dui inligting aan wat nie presies in dieselfde orde of verband in die bron vermeld word nie. Die inhoud is dikwels slegs herrangskik volgens die opskrifte.
- Kommentaar en byvoegings word deurgaans tussen vierkantige hakies – [ ] – aangedui.

TABEL 3.2: Voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling met ooreenstemmende voorwerpinligting uit museale bronne (Identifikasie en Bestuursinligting)

STUDIEGROEP		IDENTIFIKASIE			BESTUURSINLIGTING							
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
No.	Foto	Aanwinsno.	Voorwerpnaam	Ander / alternatiewe name	Metode van verkryging	Naam (skenker, ens.)	Adres (skenker, ens.)	Naam van insamelaar	Datum verkry	Oorspronklike toestand	Permanente bergplek	Museale bronne
8		HG 9578	Stoel [in pen] Krukkie [in potlood]		Aangekoop (Prys R8.00)	Mev. J.N.L. Redelinghuys	Halfmanshof, naby Porterville		9 Junie 1969	Gebars en vol gaatjies	Uitgestal Voortrekkermonument Uitspantoneel [kantnota]	Historiese Grootboek, vol. 7, aanwinnommer 9578 [handgeskryf]
9		HG 10666 (L 710)	Krukkie [deurgehaal] Stoel	* Krukkie	Geskenk * [nota agter op ongemerkte foto geheg aan voorwerpkartaat lees: Bruikleen (deurgehaal en vervang met 10666)]	Mnr. P. Roux	Ouderwese Winkel, Ashton, K.P.		26 Februarie 1971	* Vol krap en sny merke. Die pote is skeef. [sic] en vol barste, terwyl insteekgate te wyd geword het.	* Stoor WPLM Rak 2B [kantnota]	Historiese Grootboek, vol. 8, aanwinnommer 10666 [handgeskryf]; * Voorwerpkartaat HG 10666 [getik]
10		HG 13235	Stoel	Melkstoel	Aangekoop (Prys, met ander, R110.00)	Rusbank Gallery	Hoogstraat 41, Worcester		27 Maart 1973	Redelik	Dieretuinskuur [nota in potlood] * D/S [nota in potlood]	Historiese Grootboek, vol. 13, aanwinnommer 13235 [getik]; Voorwerpkartaat HG 13235 [getik]
11		HG 13581	Stoel	Melkstoel	Aangekoop (Prys R25.00)	Redelinghuys, J.N. (mev.)	Halfmanshof, oor Porterville, Kaap		10 September 73	Redelik. Gebruiksmerke Een poot vervang, los.	Pioniershuis [nota in potlood]	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13581 [getik]
12		HG 13754-1 (L 711)	Stoel	Melkstoel	Aangekoop (Prys R25.00)	Redelinghuys, A. (mev.)	Halfmanshof, oor Porterville, Kaap		26 Oktober 1973	Redelik. Was middeldeur gebars, vasgelym.	Dieretuinskuur [nota in potlood] * D/S [nota in potlood]	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13754-1 [getik]; Voorwerpkartaat HG 13754-1 [getik];
13		HG 13754-2 (L 715)	Stoel	Melkstoel	Aangekoop (Prys R25.00)	Redelinghuys, A. (mev.)	Halfmanshof, oor Porterville, Kaap		26 Oktober 1973	Goed. Baie gebruiksmerke.	Dieretuinskuur [nota in potlood] * D/S [nota in potlood]	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13754-2 [getik]; Voorwerpkartaat HG 13754-2 [getik]
14		HG 13758-1 (L 495)	Stoel	Melkstoel	Aangekoop (Prys R25.00)	Redelinghuys, A. (mev.)	Halfmanshof, oor Porterville, Kaap		26 Oktober 1967 [1973?]	Redelik.	Dieretuinskuur [nota in potlood] * D/S [nota in ink]	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13758-1 [getik]; Voorwerpkartaat HG 13758-1 [getik]
15		HG 13758-2	Stoel	Melkstoel	Aangekoop (Prys R25.00)	Redelinghuys, A. (mev.)	Halfmanshof, oor Porterville, Kaap		26 Oktober 1973	Redelik. Gebruiksmerke.	Dieretuinskuur [nota in potlood] * D/S [nota in potlood]	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13758-2 [getik]; Voorwerpkartaat HG 13758-2 [getik]
16		HG 13759 (L 709)	Bankie		Geskenk	Redelinghuys, A. (mev.)	Halfmanshof, oor Porterville, Kaap		26 Oktober 1973	Redelik.	Dieretuinskuur [nota in potlood]	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13759 [getik]
17		HG 15065 (L 508)										
18		OHG 1196										Tydlike katalogus: Historiese Grootboek

TABEL 3.3: Voorwerpe in die Antropologie-versameling met ooreenstemmende voorwerpinnedigting uit museale bronne (Beskrywing en Meegaande inligting / Geskiedenis)

STUDIEGROEP		BESKRYWING					MEEGAANDE INLIGTING / GESKIEDENIS					Z
N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
No.	Foto	Aanwino.	Materiaal	Vervaardiging	Afmetings	Fisiese beskrywing	Maker	Periode / Styl	Funksie	Gebruiker / Eienaar	Geskiedenis / Assosiasies	Museale bronne
1		ET 1934-441	* Hout		* L: 48cm B: 15cm H: 27,5cm	* 'n Reghoekige, plat stuk hout met vier gate deur, een op elke hoek. Deur hierdie gate is kort houtpenne gestee om as pote vir die stoel te dien.			* Word slegs deur die mees senior en ouer mans gebruik om op te sit. Vrouens sit gewoonlik plat op die grond. [kyk Stoffberg (197:55)]		Van die Bantuana-klan waarskynlik 'n onderdeel van die Kxabla-stam. * Nlwane 34	Beukes & Nel-Blom-katalogus aanwino. [19]34-441 [handgeskryf], ook in getikte Etnologie Stamboek [duplikaat] * Voorwerpkaart ET 1934-441 [getik]
2		ET 1935-206	* Hout			* Ruwe houtstoel met drie bene; die sitplek is in die vorm van 'n vurk met drie dwarsstrokke wat vasgespyker is.					Patroon en materiaal [...] toon al Europese [sic] invloed. (Suid Basoetoland) * Suid-Sotho 31 (Suid-Basoetoland) (Europese invloed is sigbaar in die ontwerp en materiaal wat gebruik is.)	Beukes & Nel-Blom-katalogus aanwino. [19]35-206 & 207 [handgeskryf], ook in getikte Etnologie Stamboek [duplikaat] * Voorwerpkaart ET 1935-206 [getik]
3		ET 1935-207	* Hout			* Ruwe houtstoel met drie bene; 'n gat is vir die vierde been gemaak maar is nie gebruik nie; spykers is gebruik om die pote vas te heg.					Patroon en materiaal [...] toon al Europese [sic] invloed. (Suid Basoetoland) * Suid-Sotho 31 (Suid-Basoetoland) (Europese invloed kan gesien word in die ontwerp en materiaal wat gebruik is.)	Beukes & Nel-Blom-katalogus aanwino. [19]35-206 & 207 [handgeskryf], ook in getikte Etnologie Stamboek [duplikaat] * Voorwerpkaart ET 1935-207 [getik]
4		ET 1954-1				Stoel met vier pote.					Shangaan * Shangaan [deurgehaal] Noord-Tsonga 25	Beukes & Nel-Blom-katalogus aanwino. 1954-1 [handgeskryf], ook in getikte Etnologie Stamboek [duplikaat] * Voorwerpkaart ET 1954-1 [getik]
5		ET 1971-26-3	Maroelahout	Dit is eers met 'n byl en daarna met 'n beitel bewerk deur hoofman Thomo aan wie die stoel behoort het.	L: 45cm H: +/- 32cm	Stoel van maroelahout, met vier ingevoegde pote. Die sitplek is konkaf bewerk, en die geheel mooi afgewerk.	Hoofman Thomo			(Hoofman Thomo)	Shangaan [deurgehaal] Noord-Tsonga 25	Etnologie Stamboek aanwino. 1971-26-3 [getik]; Voorwerpkaart ET 1971-26-3 [getik]
6		ET 1977-146	Sitgedeelte - marula-hout; Pote - marulakgogo	Vervaardigingsmetode: Gate geboor.	L: 37cm B: 21cm H: 32cm		Gemaak deur Jackson Kone, 'n man van Mabins vir eie gebruik.	Gemaak in 1975.	Gebruik: Sitding deur mans en vroue. Bêreplek: Enige plek buite waar mense sit.	(Jackson Kone)	Bakoni ba ga Mametsa 36	Etnologie Stamboek aanwino. 1977-146 [getik]; Voorwerpkaart ET 1977-146 [getik]
7		ET 1992-54	Hout		H: 315mm	'n Baie ruwe driepoot-stoel.					Noord-Tsonga 25	Databank: ET-aanwino. 1992-54 [verslag, gedruk]

Ter wille van duidelikheid moet by die lees van Tabel 3.3 en 3.4 gelet word op die volgende:

- Buiten die voorwerpnommer in die studiegroep (**kolom N**), foto's (**kolom O**) en bronverwysings (**kolom Z**), is die opskrifte van kolomme ontleen aan die inligtingsvelde gelys in die Museum se ontsluitingsvorm, National Cultural History Museum (2006a).
- In ooreenstemming met die Museum se jongste voorskrif vir aanwino. (**kolom P**) word alle streepnommers met 'n horisontale skryfstreep (-) geskei van ander syfers. Kyk Nasionale Kultuurhistoriese Museum (2005:7). Waar punte voorkom na die afkorting wat die aanwino. inlei, is dit weggelaat.
- Ter wille van toeganklikheid word alle aanwino. met jaartalverwysings in die tabelle volledig, met vier syfers, vermeld (**kolom P**). Waar verwarring in die bronverwysing (**kolom Z**) mag voorkom word die jaartal tussen vierkantige hakies gegee.
- Meerdere bronne bestaan vir die meeste voorwerpe en waar hierdie bronne bykomende inligting bevat word hulle met 'n asterisk (*) identifiseer by die inskrywing sowel as by die bron (**kolom Z**).
- Die maateenheid (**kolom S**) van die oorspronklike inskrywing in die museale bronne word aangedui. Ter wille van vergelyking is dit vir voorwerp 8 omgeskakel na die metrieke stelsel en word dit, volgens huidige beleid in millimeter gegee; kyk National Cultural History Museum (2006a:1).
- Vir leesbaarheid word trefwoorde en opskrifte wat slegs in hoofletters in die bronne verskyn telkens in gewone sinsverband geskryf.
- Hakies – ( ) – dui inligting aan wat nie presies in dieselfde orde of verband in die bron vermeld word nie. Die inhoud is dikwels slegs herrangskik volgens die opskrifte.
- Kommentaar en byvoegings word deurgaans tussen vierkantige hakies – [ ] – aangedui.

TABEL 3.4: Voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling met ooreenstemmende voorwerpinligting uit museale bronne (Beskrywing en Meegaande inligting / Geskiedenis)

STUDIEGROEP			BESKRYWING				MEEGAANDE INLIGTING / GESKIEDENIS					
N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
No.	Foto	Aanwinsno.	Materiaal	Vervaardiging	Afmetings	Fisiese beskrywing	Maker	Periode / Styl	Funksie	Gebruiker / Eienaar	Geskiedenis / Assosiasies	Museale bronne
8		HG 9578	Waboomhout	Tegniek: Rof en ru afgewerk. Onverfynd en primitief. Duidelike ruwe merke van rasper onder aan die sitvlak en om die silindervormige pootjies. Die insteekpootjies steek aan die bokant van die sitvlak uit.	Ø: 12½" H: 9" [Ø: 317,5mm H: 228,6mm]	Sirkelvormige sitvlak met drie insteekpootjies wat skuins ondertoe uitstaan onversier. Rond.		Boeremaak 17de eeu; (Laat-Gotiese styl) [kyk kolom Y]			(Suid-Afrikaans, Kaaplant. Boeremaak 17e eeu.) In die 17de en 18de eeu was hierdie tipe meubel feitlik die oorheersende styl in die boeregemeenskap as voorstelling van of erfenis van die Laat-Gotiese styl wat saam met die soldaat, matros en boer as oorspronklike blanke nedersetters saam met Van Riebeeck gekom het. Hierdie spesifieke stoeltjies is waarskynlik drie eeu laat. Dit wil sê, drie eeu nadat hierdie styl mode was, gemaak. Saam met die eerste blanke pioniers het die styl versprei na die binneland en van sy funksionele voordele as trekmeubel, het hierdie insteek meubelstyl onder die boeregemeenskap voortgeleef tot selfs ná 1900.	Historiese Grootboek, vol. 7, aanwinnommer 9578 [handgeskryf]
9		HG 10666 (L 710)	Wa- en doringboomhout	* Tegniek: Handgemaak. Pote is bevestig d.m.v. insteek tegniek. Gate het seker met die tyd uitgeslyt want by die insteek is lappe om die pote gebind. Baie primitiewe en ruwe handewerk.	L: 38cm B: 21cm H: 20cm	* Waboom en doringboomhout krukke met 'n dik langwerpige uitgeholde sitplek van wa-boomhout en vier pote van doringboomhout. Die pootjies is ongelyk waar deur die sitvlak effens skeef staan. Aan die anderkant van die krukke is daar 'n uitholling met baie sny- en krapmerke. Blykbaar is daar vleis op gekap.		Begin 20e eeu			Suid-Afrika, Kaap	Historiese Grootboek, vol. 8, aanwinnommer 10666 [handgeskryf]; * Voorwerpkaart HG 10666 [getik]
10		HG 13235	Hout (kameeldoringhout)	Handgemaak. Baie ru.	L: 63cm B: 19cm H: 25cm	Halfmaanvormige sitting van hout. Drie insteek-pote, kort, ovaalvormig.		18de of 19de eeu			Suid-Afrika. Volgens die handelaar van die Sandveld afkomstig. Sulke bankies is feitlik tydloos en stam baie ver terug in die geskiedenis.	Historiese Grootboek, vol. 13, aanwinnommer 13235 [getik]; Voorwerpkaart HG 13235 [getik]
11		HG 13581	Waboomhout	Handgemaak.	L: 37cm B: 27cm H: 24cm	Ovaalvormige sitting, effens uitgehol in middel. Ronde pote.		19de of 20ste eeu			Suid-Afrika	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13581 [getik]
12		HG 13754-1 (L 711)	Waboomhout	Handgemaak. Kapmerke onder. Baie ru.	L: 35cm B: 32cm H: 22cm	Amper-ronde sitting. Drie insteekpote, voorste een korter - sitting loop skuins af na voor. Was rooi gevef.		19de eeu			Suid-Afrika	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13754-1 [getik]; Voorwerpkaart HG 13754-1 [getik];
13		HG 13754-2 (L 715)	Waboomhout	Handgemaak. Kapmerke onder duidelik sigbaar.	L: 31cm B: 25cm H: 19cm	Amper-peervormige sitting, effens hol in die middel. Drie insteekpote van ander hout, voorste een baie skuins.		19de eeu			Suid-Afrika	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13754-2 [getik]; Voorwerpkaart HG 13754-2 [getik]
14		HG 13758-1 (L 495)	Waboomhout	Handgemaak.	L: 39cm B: 22cm H: 18cm	Sitting van 'n uitgeholde boomstomp gemaak, reghoekig. Drie insteekpote, skuins uit na onder.		19de eeu			Suid-Afrika	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13758-1 [getik]; Voorwerpkaart HG 13758-1 [getik]
15		HG 13758-2	Waboomhout	Handgemaak.	L: 30cm B: 22cm H: 21cm	Reghoekige sitting, uitgehol om 'n rand te vorm. Drie insteekpote.		19de eeu			Suid-Afrika	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13758-2 [getik]; Voorwerpkaart HG 13758-2 [getik]
16		HG 13759 (L 709)	Hout (doringhout)	Handgemaak. Baie ru en eenvoudig.	L: 79cm B: 15cm H: 22cm	Lang, smal sitting, van boom-stomp gemaak, bo effens gelyk gemaak. Vier insteekpote, loop skuins uit na onder.		19de eeu	Is waarskynlik 'n melkstoeel.		Suid-Afrika	Historiese Grootboek, vol. 14, aanwinnommer 13759 [getik]
17		HG 15065 (L 508)										
18		OHG 1196										Tydlike katalogus: Historiese Grootboek

In die tabelle moet die teks as aangehaal uit die museale bronne beskou word. Derhalwe is heelwat van die geografiese verwysings verouderd en van die terme vandag onvanpas of onaanvaarbaar. Aangesien alle voorwerpinligting vir die studiegroep in Afrikaans beskikbaar is, was vertaling nie nodig nie.⁵⁶ Waar geen inligting vir enige voorwerp in die studiegroep bestaan het nie, is sulke inligtingsvelde (en dus die kolom) weggelaat.⁵⁷

3.4. VOORWERPINLIGTING ONTSLUIT UIT MUSEALE BRONNE

3.4.1 Identifikasie

Hierdie bespreking handel oor inskrywings in kolomme C, D en E van Tabel 3.1 en 3.2. Twee aspekte is hier ter sprake, naamlik die aanwinsnommer en klassifikasie volgens naam.

Aanwinsnommer (kolom C van Tabel 3.1 en 3.2; herhaal in kolom P van Tabel 3.3 en 3.4)

‘n Aanwinsnommer is die primêre verwysing waarmee museumvoorwerpe geïdentifiseer word en elke voorwerp het daarom ‘n unieke verwysingskode wat tydens registrasie⁵⁸ op die item self aangebring⁵⁹ word. Hiermee kan data in die dokumentasiesentrum van die Museum ontsluit word.

Die Museum gebruik ‘n stelsel waar die aanwinsnommer deur ‘n alfabetiese kode⁶⁰ aandui tot watter versameling ‘n voorwerp behoort. Hiervolgens dui nommers wat met ET⁶¹ begin op die Antropologie-versameling en HG⁶² op die Kultuurhistoriese versameling. Die numeriese verwysing wat op dié kode volg verskil: vir die Kultuurhistoriese versameling word voorwerpe opeenvolgend genummer, terwyl ‘n jaartal ingesluit word in die nommers die Antropologie-versameling.⁶³ In beide versamelings word sommige aanwinnommers voltooi deur ‘n verdere streepnommer⁶⁴ (byvoorbeeld ET 1971-26-3 of HG 13754-2). Vir voorwerpe in die studiegroep dui die streepnommer op items wat saam aangewins is,⁶⁵ hoewel dit andersins ook kan dui op pare, identiese voorwerpe of meer dikwels om die onderdele van ‘n voorwerp te identifiseer.⁶⁶

Die kort ontsluitingsvorm maak voorsiening vir vorige aanwinnommers⁶⁷ – geen data is egter gevind wat hieronder in die konsolidasie van inligting oor die studiegroep ingesluit kon word nie. In die Kultuurhistoriese

56 Die enigste museale bron met Engels is ook gedeeltelik in Afrikaans – die elektroniese Databank (vir NKM item ET 1992-54) gee opskrifte en enkele inskrywings in Engels, hoewel die kerndata, ingesluit voorwerpnaam en beskrywing, wel in Afrikaans is; kyk Figuur 3.3.

57 Geen van die bronne vermeld byvoorbeeld inligting oor ontbrekende onderdele vir enige van die voorwerpe in die studiegroep nie. Die inligtingsveld ‘*Missing parts*’ in National Cultural History Museum (2006a:1) is daarom nie in die gekonsolideerde inligting ingesluit nie.

58 Nasionale Kultuurhistoriese Museum (2005:4)

59 Grobler (2005:310-323) gee ‘n breedvoerige bespreking van die dokumentasiepraktyke in die Museum.

60 Nasionale Kultuurhistoriese Museum (2005:6)

61 Dit is moontlik afgelei van die vorige naam van die afdeling, naamlik Etnologie; kyk Grobler (2005:306, 440).

62 Volgens Grobler (2005:310) dui dit op Historiese Grootboek, of in Engels *Historiography Catalogue*; dié vertaling verklaar ook die omruilbare gebruik van die afkortings HG en HC sonder dat duplisering of verwarring voorkom. In hierdie studie word die Afrikaans deurgaans gebruik.

63 Nasionale Kultuurhistoriese Museum (2005:6); die jaartal verwys na die jaar waarin aanwinnings plaasgevind het.

64 Nasionale Kultuurhistoriese Museum (2005:7)

65 Byvoorbeeld NKM items HG 13754-1 en HG 13754-2, beide op 16 Oktober 1973 aangekoop van mev. A Redelinghuys volgens die Historiese Grootboek (vol. 14). Kyk ook Grobler (2005:302).

66 Nasionale Kultuurhistoriese Museum (2005:7-10)

67 “*Previous acquisition numbers*” in National Cultural History Museum (2006a:1)

versameling het sommige voorwerpe wel bykomende verwysings na die Landboueregister⁶⁸ en van die voorwerpe self is daarvolgens gemerk. Daar moet op gelet word dat die Landboueregister nie implementeer is nie en dat dit 'n onvolledige en onbetroubare bron is.⁶⁹ Die Museum het in April 1992⁷⁰ 'n omvattende opname onderneem om 'n inventaris van alle museumvoorwerpe en gepaardgaande inligting saam te stel en dit is moontlik dat die Landboueregister as gevolg hiervan nooit voltooi is nie.

In Tabel 3.2 en 3.4 word Landboueregisternommers tussen hakies onder die aanwinstnommer vermeld ter wille van volledigheid.

As deel van 'n museum se bestuurstelsel is 'n aanwinstnommer se kritiese waarde vir hierdie studie dus as skakel tussen die museumvoorwerp en enige inligting of data in die dokumentasiesentrum wat daarmee verband hou. Die twee gevalle waar dit nie moontlik was om inligting oor 'n voorwerp te bekom nie lewer bewys hiervan: vir voorwerp 17, NKM item HG 15065, bestaan skynbaar geen museale verwysing nie,⁷¹ terwyl voorwerp 18, NKM item OGH 1196, slegs 'n tydelike aanwinstnommer het. Die tydelike katalogus van die Historiese Grootboek is in dié geval die enigste museale bron en bevat (nou) slegs inligting ter identifikasie van die voorwerp en die huidige bergplek daarvan.

Voorwerpnaam en ander / alternatiewe name (kolom D en E van Tabel 3.1 en 3.2)

Die voorwerpnaam verwys na die klassifikasie van die museumitem. Waar die kort ontsluitingsvorm⁷² in praktyk nie vereis dat 'n voorwerpnaam⁷³ noodwendig 'n goedgekeurde trefwoord⁷⁴ hoef te wees nie, kan al die finale voorwerpnaam wat getabuleer is wel as trefwoorde gelees word omdat goedgekeurde standaardlyste vir beide versamelings bestaan en al vir 'n geruime tyd in gebruik is.

Twee finale⁷⁵ voorwerpnaam kom in die museale bronne voor: 'bankie' (voorwerp 16) en 'stoel' vir die res (uitgesluit voorwerpe 17 en 18 in Tabel 3.2, waarvoor geen voorwerpinligting bekom kon word nie).

68 Aanwinstnommers in die Landboueregister word aangedui met die letter L, gevolg deur 'n syferkode. So byvoorbeeld word voorwerp 9, NKM item HG 10666, ook identifiseer as NKM item L 710 – kyk die handgeskrewe nota in die kantlyn van die Historiese Grootboek (vol. 8) vir aanwinstnommer HG 10666 (figuur 3.4): “Nuwe nommer L710” onderteken J. du Toit en dateer 24 Januarie 1990. Du Toit was na alle waarskynlikheid tydelik in diens van die Museum en was beslis nie 'n vakkundige beamppte nie (Schultze, M.E., Senior Inligtingkundige, NKM, 9 Julie 2008 - persoonlike mededeling).

69 In die meeste gevalle bestaan die Landboueregister uit afdrukke van voorwerpkaarte uit die Kultuurhistoriese versameling met notas wat nuwe nommers vermeld. Duplisering het ook plaasgevind aangesien NKM item L 495, minstens in die Landboueregister, óók verwys na voorwerp 9, NKM item HG 10666. Op die voorwerp self kom slegs L 710 (saam met HG 10666) egter voor.

70 Grobler (2005:11); die opname is insieer met die oog op 'n nuwe gebou vir die Museum.

71 In volume 17 van die Historiese Grootboek is die getikte bladsy met potlood genommer. Die aanwinstnommer van voorwerp 17, NKM item HG 15065, ontbreek egter tussen die voorafgaande (HG 15064 op bladsy 64) en die daaropvolgende (HG 15066 op bladsy 65) inskrywings. Geen voorwerpkaart of -lêer kon opgespoor word nie en die kaarte van die Landboueregister toon geen rekord vir voorwerp L 508 (op die kant van die voorwerp aangedui) nie.

72 National Cultural History Museum (2006a:1)

73 Riglyne vir die toekenning van voorwerpnaam word as volg verduidelik in die handleiding (Nasionale Kultuurhistoriese Museum 2005:12) vir aanwinst van museumvoorwerpe: “Die mees spesifieke bekende naam uit die algemene spreektaal word hier, in natuurlike taal, neergeskryf, bv. AANDROK, PROFIELSKAAF, LITOGRAFIE, ens. Die doel is slegs die breë identifikasie van die voorwerp deur middel van die voorwerpnaam, sodat ook nie-spesialiste toegang tot die voorwerp kry. Modestyl-, makersname, materiale en ander beskrywende terme word dus nie hier gebruik nie.”

74 Trefwoorde, of rangwoorde volgens Grobler (2005:200), is amptelike name wat gelys word in 'n goedgekeurde indeks, soos die *Object terminology for South African Material culture* in Shaw (1942) of “Trefwoorde vir kultuurhistoriese voorwerpe” in Slabbert (1974).

75 Let op die deurgehaalde of bygevoegde voorwerpnaam vir voorwerpe 5 (bankie), 8 en 9 (krukkie).

Die Museum se handleiding verduidelik ander en alternatiewe voorwerpname soos volg: “*Fill in synonyms, and names in other languages*”.⁷⁶ Sewe sulke terme kom voor: ‘*setulo*’ (voorwerp 1, 2, 3), ‘*seimo*’ (voorwerp 1), ‘*sennô*’ (voorwerp 1), ‘*sedulo*’ (voorwerp 2, 3 en 6), ‘*xitshamo*’⁷⁷ (voorwerp 5), ‘*krukkie*’ (voorwerp 9) en ‘*melkstoel*’ (voorwerp 10, 11, 12, 13, 14 en 15). Vir vier voorwerpe met museale verwysings (nommer 4, 7, 8 en 16) word geen alternatief gegee nie.

3.4.2 Bestuursinligting

Hierdie bespreking handel oor inskrywings in kolom F tot L van Tabel 3.1 en 3.2.

Metode van verkryging, Naam (skenker, ens.), Adres (skenker, ens.) (kolom F tot H van Tabel 3.1 en 3.2)

Twaalf van die voorwerpe in die studiegroep is aangekoop en pryse word vermeld. Daar is geen aanduiding van die verkoper van voorwerpe 1, 2 en 3 nie. Vir drie voorwerpe word elk een verkoper gelys, waarvan een ‘n handelaar – die Rusbank Gallery⁷⁸ in Worcester – was.

Ses items (almal in die Kultuurhistoriese versameling) is van mev. Redelinghuys van Halfmanshof in die Kaap gekoop. Mev. Annie Redelinghuys⁷⁹ en haar man⁸⁰ was bekende handelaars.⁸¹ Briefwisseling tussen die Museum en mev. Redelinghuys is in die Museum se argief gevind. Met betrekking tot die voorwerpe in die studiegroep skryf Roodt-Coetzee (met verwysing na voorwerp 8⁸²) aan Redelinghuys:

Verder moet u asseblief ook soek na meubels met insteekpootjies soos die ronde oustoeltjie van Waboomhout wat u in Wupperthal se wêreld gekry het. Ek sal baie bly wees om een van hierdie soort meubels, hetsy stoel of bank of tafel te kry wat in goeie kondisie en mooi afgewerk is, miskien met ‘n versiering daarop, iets wat ‘n mens graag as pronkstuk in die Museum wil vertoon.⁸³

In ‘n artikel oor mev. Redelinghuys word geskryf: “Sy en Kollie het ‘n groot liefde vir die Sandveld se meubels en hulle is ook van die min mense in die land wat meubels uit dié streek verkoop. Sandveld-meubels is besonder skaars omdat daar so min daarvan gemaak is.”⁸⁴ Volgens mev. Redelinghuys self is die meeste

76 National Cultural History Museum (2006b:2)

77 Die Tsonga woord ‘*xitshamo*’ word in Engels vertaal as ‘*a chair*’ (in Afrikaans ‘n stoel), volgens mnr. Paul Nkuna van die Departement Afrikatale, Universiteit van Suid-Afrika; Nkuna, P.H. (nkunaph@unisa.ac.za). Translation: Xitshamo. *E-pos aan*: Botes, N. (nico.botes@up.ac.za), 13 Julie 2009.

78 Kyk voorwerp 10 in Tabel 3.2. “Gallery” volgens die Engelse spelling; kyk ook brief, in Engels, van September 1972 vanaf (Mrs) Zeldia Geller op Rusbank Gallery (Pty.) Ltd briefhoof (NKM Direkteursargief: Kotie Roodt-Coetzee-argief, Stelsel 2 No. 32 NKMeub 1967-1978).

79 Dit kom voor of die verskillende voorletters waarmee daar in die museale bronne (kyk kolom G, Tabel 3.2) na mev. Redelinghuys verwys word, te wyte is aan die gebruik om vir getroude dames na die manlike eggenoot se voorletters te verwys. Mev. J.N.L. Redelinghuys (vir voorwerp 8), mev. J.N. Redelinghuys (voorwerp 11) en mev. A. Redelinghuys (voorwerpe 12 tot 16) is dieselfde persoon. Volgens Viljoen (1975:I) verwys die adres Halfmanshof na ‘n plaas in die distrik Gouda; die egpaar sou, volgens dieselfde bron, later na Tulbagh verhuis.

80 Mnr. Redelinghuys word in Viljoen (1975:I) “Kollie” en in Baraitser Obholzer (1978:8) “Koelie” genoem.

81 “Hulle soek nie net waardevolle stukke vir hul self nie maar verkoop ook daarvan en help ander versamelaars besondere stukke opspoor” (Viljoen 1975:I) en “Sy verkoop ook graag Africana aan Transvalers want hulle waardeer dit gewoonlik baie meer as die Kapenaars, meen sy” (Viljoen 1975:II). Kyk ook die dankbetuiging aan die Redelinghuys in Baraitser & Obholzer (1978:8).

82 Voorwerp 8, KNM item HG 9578, is op 9 Junie 1969 van mev. Redelinghuys aangekoop, drie dae voor hierdie skrywe van Roodt-Coetzee. Voorwerp 8 is ook rond en word beskryf as van waboomhout gemaak, soos in die brief beskryf word.

83 Brief van 12 Junie 1969 vanaf Mevr. K. Roodt-Coetzee aan Mevr. J.N.L. Redelinghuys, Halfmanshof (naby Porterville, K.P.) (NKM Direkteursargief: Kotie Roodt-Coetzee-argief, Stelsel 2 No. 32 NKMeub 1967-1978). Die item ter sprake was die eerste stoeltjie van tapkonstruksie in die Kultuurhistoriese versameling; Roodt-Coetzee se versoek om nog te bekom is waarskynlik verantwoordelik dat nog sewe ander sulke voorwerpe oor die volgende vier jaar van haar aangewins is.

84 Viljoen (1975:II)

voorwerpe wat sy aan die Museum verskaf het van die Sandveld en Cederberg afkomstig.⁸⁵

Drie items (voorwerpe 4, 9 en 16) is aan die Museum geskenk, waarvan een (voorwerp 16) deur mev. Redelinghuys. Die ander twee skenkers is onderskeidelik “die Dept. Naturelle Sake”⁸⁶ vir voorwerp 4 en mnr. P. Roux van die Ouderwetse Winkel, Ashton in die Kaap vir voorwerp 9. In die Museum se Jaarverslag van 1971 skryf Roodt-Coetzee:

‘n Stinkhout stoeltjie is in bruikleen ontvang van mnr. P. A. Roux van Ashton, Kaapprovinsie. Dit is ‘n heel eenvoudige maar unieke en sonderlinge plattelandse meubel (ook bekend as ‘melkstoeltjie’) met vier silindervormige insteekpootjies, - ‘n sitmeubel wat noue ooreenkoms vertoon met Laat-Gotiese meubels wat op Hollandse skilderye van die 17e eeu voorkom en wat as ‘n relik bly voort leef het in veral die Noordweste.⁸⁷

Hierdie kan voorwerp 9⁸⁸ wees, hoewel die hout daarvan, volgens die museale bronne, wa- en doringboomhout is (kyk kolom Q in Tabel 3.4). In korrespondensie word ook na die bruikleen-item verwys: “Laasgenoemde in u brief naamlik die Insteekpoot stoeltjie of Melkbankie; ag Mev. u moet dit maar daar vir ons bewaar indien ek iets soortgelyks kry sal ek dit aan u Museum skenk.”⁸⁹ en “Baie dankie vir u vriendelikheid om die melkbankie langer in hierdie Museum te laat bly. Ek sê vooruit baie dankie vir dié een wat u nog vir ons gaan soek.”⁹⁰ Dit is dus ook moontlik dat die oorspronklike leen-item (van stinkhout?) vervang is deur ‘n ander stoeltjie wat in die plek daarvan geskenk is.

Vir voorwerp 7 word slegs aangedui dat dit ingesamel (“*collected*” volgens die verslag van die databank, kyk figuur 3.2) is.

Die adres van die skenker of verkoper dui in sekere gevalle aan waar die voorwerp bekom is; dit geld veral vir voorwerp 1 (Maloepskop, skynbaar in die distrik Groblersdal,⁹¹ nou in Mpumalanga), voorwerpe 2 en 3 (Mt. Morosi, Suid-Basoetoland, nou Lesotho), voorwerp 4 (“Gegee aan T.A.C. Emmett, Kommissaris van Naturelle Sake te Louis Trichardt, deur Kaptein Makuleke, Sjangaan-stam, naby Punda Maria, Kruger Wildtuin” volgens die Beukes & Nel-Blom-katalogus se inskrywing vir NKM item ET 1954-1; beide Louis Trichardt en Punda Maria is nou geleë in die Limpopoprovinsie), voorwerp 5 (Thomo, distrik Giyani, Limpopoprovinsie) en voorwerp 6 (Mabins, Letaba-distrik, nou in Limpopoprovinsie).

85 Persoonlike mededeling, 14 Augustus 2007: mev. Annie Redelinghuys (Posbus 130, Tulbagh, 6820). Mev. Redelinghuys kan egter nie spesifieke voorwerpe onthou nie aangesien sy heelwat voorwerpe aan die Museum verskaf het.

86 Volgens die opskrif bo die inskrywing vir voorwerp in die Beukes & Nel-Blom-katalogus vir aanwinstnommer 1954-1 [handgeskryf], asook in die getikte Etnologie Stamboek [duplikaat]. Daar word verder genoem dat voorwerp 4 “gegee” is aan “T.A.C. Emmett, Kommissaris van Naturellesake te Louis Trichardt, deur Kaptein Makuleke, Sjangaan-stam, naby Punda Maria, Kruger Wildtuin.” Aanwinste is dikwels bekom deur skenkings van staatsdepartemente en -kantore in die platteland (kyk die afdeling oor Die Antropologie-versameling in Hoofstuk 1, p.14).

87 Roodt-Coetzee in Nasionale Kultuurhistoriese en Opelugmuseum (1971:17)

88 Kyk, vir hierdie voorwerp, die nota agter op die ongemerkte foto geheg aan die voorwerpkaart vir NKM item HG 10666 wat lees: Bruikleen (deurgehaal en vervang met 10666).

89 Handgeskrewe brief van 17 Januarie 1972 vanaf Paul Roux (op Ouderwetse Winkel-briefhoof) aan Mev. Coetzee (NKM Direkteursargief: Kotie Roodt-Coetzee-argief, Stelsel 2 No. 32 NKMeub 1967-1978).

90 Brief van 9 Februarie 1972 vanaf Mev. K. Roodt-Coetzee aan Mnr. P.H. Roux, Ouderwetse Winkel, Hoofweg, Aston (NKM Direkteursargief: Kotie Roodt-Coetzee-argief, Stelsel 2 No. 32 NKMeub 1967-1978).

91 Volgens die latere toevoeging op die voorwerpkaart vir NKM item ET 1934-441, wat verwys na ‘n studie deur Stoffberg (1967) getiteld ‘Die tegniese skeppinge van die Bantwane van die distrik Groblersdal.’

Naam van insamelaar, Datum verkry (kolom I en J van Tabel 3.1 en 3.2)

Vir vyf voorwerpe in die studiegroep word die naam van die insamelaar vermeld: dr. Beukes (voorwerpe 1, 2 en 3), C.S. van der Waal (voorwerp 6) en dr. J.A. van Schalkwyk (voorwerp 7). Geen museumbeampte word genoem as insamelaar vir die voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling nie (kyk kolom I, Tabel 3.2). Hierdie aanwinste het wel tydens Roodt-Coetzee se direkteurskap plaasgevind en daar is min twyfel dat sy beslis betrokke was.⁹²

Die datum van aanwinst word meestal vermeld. Waar dit nie duidelik genoem word nie, kan die jaartal vir voorwerp 5 afgelei word as 1971 uit die aanwinstnommer (NKM item ET 1971-26-3). Daar is moontlik 'n tikfout by die rekord vir voorwerp 14, waar beide die getikte museale bronne die aanwinstdatum as 26 Oktober 1967 gee en kwitansienommer 57 aandui vir die transaksie. Dieselfde kwitansienommer word ook aangedui vir voorwerpe 15 en 16, waar die datum (soos ook vir voorwerpe 12 en 13) 26 Oktober 1973 is. Al hierdie voorwerpe is van mev. Redelinghuys bekom. Dit kom dus voor asof die jaartal op die rekord vir voorwerp 14 ook 1973 (en nie 1967 nie) behoort te wees.

Vir voorwerp 17, waarvoor geen museale bron bestaan nie, kan die datum van verkryging uit die sekwensie van die aanwinstnommer afgelei word uit inskrywings in die Historiese Grootboek. In volume 17 daarvan dateer aanwinste voor en na waar die aanwinstnommer (NKM item HG 15065) moet verskyn uit Oktober en November 1975.⁹³

Die datum van verkryging vir voorwerp 18, met 'n tydelike katalogusnommer, is onbekend.

Oorspronklike toestand (kolom K van Tabel 3.1 en 3.2)

Geen inligting is onder dié hoof aangeteken vir voorwerpe in die Antropologie-versameling (voorwerpe 1 tot 7 in die studiegroep) nie. Minstens sedert die Historiese Grootboek in getikte formaat verskyn kom die opskrif 'Toestand' voor en die voorwerpkaarte vermeld dit, sodat dit vir alle voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling beskikbaar is.

Die inskrywings vermeld meestal die toestand as redelik (voorwerpe 10, 11, 12, 14, 15 en 16), soms aangevul met verwysing na gebruiksmarke (voorwerpe 11 en 15). In een geval, vir voorwerp 13, word die toestand as goed beskryf, aangevul met verwysing na die baie gebruiksmarke. Vir drie voorwerpe word die toestand meer breedvoerig beskryf: vir voorwerp 9 word die skewe pote en die groot insteekgate (tapgate) genoem, vir voorwerp 11 word genoem dat een poot los was en vervang is en vir voorwerp 12 dat dit middeldeur gebars was en vasgelym is.

92 Kyk Grobler in Dippenaar (1992:85-86); korrespondensie uit die NKM Direkteursargief: Kotie Roodt-Coetzee-argief dui ook hierop.

93 NKM item HG 15062 (bladsy 62 van die Historiese Grootboek, vol. 17), 'n tafel, is op 4 Oktober 1975 van mev. Redelinghuys gekoop; NKM item HG 15063 (bladsy 63), 'n karring, is van onbekende aanwinst; NKM item HG 15064 (bladsy 64), 'n koperkastrol, is op 6 November 1975 van mev. Redelinghuys verkry; NKM item HG 15066 (bladsy 65), 'n muurrakkie, is op 3 November 1975 van mev. Redelinghuys gekoop; NKM item HG 15067 (bladsy 66), 'n tafeldoek, is ook op 4 Oktober 1975 van mev. Redelinghuys aangekoop.

Permanente bergplek (kolom L van Tabel 3.1 en 3.2)

In die museale bronne word verwys na bergplekke wat gebruik is voor die versamelings na die African Window-kompleks getrek is. Buiten vir items 8 en 11 (tans by die Voortrekkermonumentmuseum en die Pioniermuseum onderskeidelik) is hierdie verwysings dus verouderd. Huidige inligting word volledig in Hoofstuk 2 vir elke voorwerp gegee.

3.4.3 Beskrywing

Hierdie bespreking handel oor inskrywings in kolomme Q tot T van Tabel 3.3 en 3.4.

Materiaal (kolom Q van Tabel 3.3 en 3.4)

Vir drie inskrywings word die materiaal nie genoem nie (voorwerp 4, asook 17 en 18, waarvoor museale verwysings nie bestaan nie).

Voorwerpe 1, 2 en 3 word op die voorwerpkaarte aangedui as van hout gemaak, terwyl die oorspronklike bronne (hier die Beukes & Nel-Blom-katalogus en die getikte Etnologie Stamboek) dit nie noem nie. Die materiaal vir voorwerp 7 word ook as hout aangedui.

Die houtsoorte word genoem vir voorwerp 5 (marolahout), 6 (“*marula*-hout” en “*marulakgogo*” volgens die Etnologie Stamboek), 8, 11, 12, 13, 14 en 15 (waboomhout), 9 (“wa- en doringboomhout” volgens die Historiese Grootboek), 10 (kameeldoringhout) en 16 (doringhout). Hoe akkuraat die houtidentifikasie telkens hier is, is onseker. Dit is wel bekend dat die Museum onder Roodt-Coetzee erns gemaak het van houtidentifikasie. In 1964 was hierdie een van die onderwerpe van ‘n kursus⁹⁴ wat by die Ou Museum aangebied is. Daar is ook korrespondensie in die argief wat daarop dui dat hout deur analise wetenskaplik geïdentifiseer is.⁹⁵ Volgens dr. Kromhout, wat by die kursus en wetenskaplike identifikasie betrokke was, het hy dikwels, as bosbouvakkundige, in die 1960’s en 1970’s visuele identifikasie by die Ou Museum op versoek van Roodt-Coetzee onderneem.⁹⁶ Hierdie uitkennings is, volgens Kromhout, meestal mondelings oorgedra, sodat geen rekord daarvan bestaan nie. In die museale bronne is daar ook geen verwysing na houtidentifikasie vir die voorwerpe in die studiegroep nie.

Vervaardiging (kolom R van Tabel 3.3 en 3.4)

In die Antropologie-versameling kom slegs twee verwysings na die vervaardiging voor: by voorwerp 5 word genoem dat dit met ‘n byl en daarna ‘n beitel gevorm is en by voorwerp 6 slegs dat gate geboor is (moontlik vir die tapgate?). In die Kultuurgeskiedenis versameling word meestal genoem dat dit handgemaak is. In twee gevalle word meer breedvoerige beskrywings van die voorwerp gegee: by voorwerp 8 word raspermerke

94 Aangebied deur dr. C.P. Kromhout van die Departement van Bosbou - kyk die afdeling oor die “Identifikasie van Suid-Afrikaanse Houtsoorte” in die notas van die “Vakansiekursus in museumwese vir die Kultuurhistoriese Museum: 29 Junie-3 Julie 1964” (NKM Direkteursargief: Kotie Roodt-Coetzee-argief, Doos 4, Opleiding: Lesings/artikels). Die ongenommerde bladsye van die notas en program dui die spreker verkeerdelik as “Cromhout” aan.

95 Byvoorbeeld brief met onderwerp “Houtmonsters” van 17 Maart 1960 vanaf C.P. Kromhout, Sekretaris van Bosbou (op Departement van Bosbou-briefhoof) aan Mev. K. Roodt-Coetzee, Vakundige Beampte Kultuurgeskiedenis, Ou Museum (NKM Direkteursargief Stelsel 1 No. 15 TM 1/60), asook Memorandum van 15 Desember 1976 vanaf C.P. Kromhout (op Departement van Bosbou-briefhoof) met onderwerp “Uitkenning van hout – ondersoek van stoel” (NKM Direkteursargief: Kotie Roodt-Coetzee-argief, Stelsel 2 No. 32 NKMeub 1967-1978).

96 Persoonlike mededeling, 28 Junie 2007: dr C.P. Kromhout, voormalige Direkteur van Bosbou-navorsing, Departement van Bosbou (Renaissance-oord 160, Brummeria, 0184).

onder die blad genoem en by voorwerp 9 word na die tapvoeë verwys as 'n "insteek tegniek" (slegs op die voorwerpkaart vir NKM item HG 10666) en melding word gemaak van die tekstielstroke ("lappe") om die pote. In vyf gevalle (voorwerpe 8, 9, 10, 12 en 16) word spesifiek genoem dat die voorwerpe rof gemaak is.

Afmetings (kolom S van Tabel 3.3 en 3.4)

Die afmetings ontbreek vir drie voorwerpe (nommer 2, 3 en 4) waarvoor museale verwysings bestaan. Die oormate vir voorwerp 1 (in sentimeter) kom slegs op die voorwerpkaart vir NKM item ET 1934-441 voor. Voorwerp 8 se mates word in duim gegee, met die res meestal konsekwent in sentimeter. Vir voorwerp 7 word slegs die hoogte (in millimeter) aangedui.

Waar beskikbaar word afmetings van die voorwerpe in die museale bronne slegs in oormaat gegee. Dit kom voor of afmetings eers sedert 1969 konsekwent geneem en aangeteken is, waarskynlik toe die Museum besluit het om alle voorwerpkaarte oor te tik.⁹⁷ Dit verklaar waarom mates vir voorwerp 1 in die metrieke stelsel op die voorwerpkaart gegee word (terwyl die voorwerp in 1934 aangewins is).

Fisiese beskrywing (kolom T van Tabel 3.3 en 3.4)

In die Antropologie-versameling gee die oudste museale bronne vir voorwerpe 1, 2 en 3 geen beskrywing van die voorwerp nie – die voorwerpkaarte vir hierdie items gee wel woordelike beskrywings. Verder word voorwerp 4 eenvoudig beskryf as 'n stoel met vier pote en voorwerp 7 as 'n baie ruwe driepoot-stoel. Vir voorwerp 6 kom geen beskrywing voor nie.

Op een uitsondering na (voorwerp 9) gee die oorspronklike bronne vir voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling kort beskrywings van die vorm, meestal die aantal en vorm van die pote en ander opvallende kenmerke soos die skuinste waarteen pote staan. Die kaart vir voorwerp 9 het 'n breedvoerige woordelike beskrywing van die item wat nie in die Historiese Grootboek voorkom nie (**figuur 3.4**).

3.4.4 Meegaande inligting / Geskiedenis

Hierdie bespreking handel oor inskrywings in kolomme U tot Y van Tabel 3.3 en 3.4.

Maker (kolom U van Tabel 3.3 en 3.4)

Die maker is vir twee voorwerpe (Hoofman Thomo vir voorwerp 5 en Jackson Kone vir voorwerp 6) aangeteken. Vir albei word die maker ook as verkoper aangedui (kyk kolom G van Tabel 3.1).

Periode / Styl (kolom V van Tabel 3.3 en 3.4)

Vir die voorwerpe in die Antropologie-versameling is die enigste inskrywing hier vir voorwerp 6, waar die jaar van vervaardiging (1975) gegee word. Nege inskrywings kom voor vir die items in die Kultuurhistoriese versameling: voorwerp 8 (wat in die Historiese Grootboek beskryf word as "Boermaak 17de eeu" en van die "Laat-Gotiese styl"), voorwerp 9 (van die "Begin 20e eeu" volgens die Historiese Grootboek), voorwerp 10 (18de of 19de eeu), voorwerp 11 (19de of 20ste eeu) en voorwerpe 12, 13, 14, 15 en 16 (19de eeu).

97 Kyk Grobler (2005:343)

Funksie (kolom W van Tabel 3.3 en 3.4)

Daar word net in drie gevalle uitdruklik na die funksie van die voorwerp verwys. By voorwerp 1 kom hierdie verwysing slegs op die voorwerpkaart vir NKM item ET 1934-441 voor en is duidelik bygewerk (gebruik deur “die mees senior en ouer mans”) met verwysing na die studie deur Stoffberg.⁹⁸ Die funksie van voorwerp 6 is dokumenteer as ‘n sitding, gebruik deur mans en vroue (hierdie voorwerp is van die maker aangekoop – kyk kolomme G, Tabel 3.1 en U, Tabel 3.3). Die voorafgedrukde velle van die getikte Historiese Grootboek maak nie voorsiening vir die opskrif ‘funksie’ nie. Die funksie van voorwerp 16 verskyn in die Historiese Grootboek vir NKM item HG 13759 bygetik onder die opskrif ‘beskrywing’: “Is waarskynlik ‘n melkstoel”.

Gebruiker / Eienaar (kolom X van Tabel 3.3 en 3.4)

Die formaat van die museale bronne maak nie spesifiek voorsiening vir inskrywings onder hierdie hoof nie. Dit is vir die twee gevalle waar dit in Tabel 3.3 voorkom ontsluit uit die konteks van die oorspronklike bronne. Vir voorwerp 5 meld die Etnologie Stamboek vir NKM item 1971-26-3: “Dit is eers met ‘n byl en daarna met ‘n beitel bewerk deur hoofman aan wie die stoel behoort het.” Hierdie inligting kon ook afgelei word vir voorwerp 6, waar die inskrywing in die Etnologie Stamboek vir NKM item 1971-146 meld: “Gemaak deur Jackson Kone, ‘n man te Mabins vir eie gebruik. [...] INGESAMEL van Jackson Kone [...]”

Geskiedenis / Assosiasies (kolom Y van Tabel 3.3 en 3.4)

Inligting in die kolom omvat in die breë data wat nie noodwendig onder die opskrif verskyn nie, maar verband hou met die geskiedenis, assosiasies en herkoms van die voorwerpe soos aangeteken in die museale bronne.

Vir die sewe voorwerpe van die Antropologie-versameling word deurgaans verwys na Shaw⁹⁹ se stam-indeling volgens etniese verband. Hiervolgens word verwys na Ntwane 34 (voorwerp 1, slegs op die voorwerpkaart vir NKM item ET [19]34-441), Suid-Sotho 31 (voorwerpe 2 en 3, slegs op die voorwerpkaarte vir NKM items ET 1935-206 en ET [19]35-207), Noord-Tsonga (voorwerp 4, slegs op die voorwerpkaart vir NKM item ET 1954-1, voorwerp 5 en 7) en Bakoni ba ga Mametša 36 (voorwerp 6). In die vier gevalle waar slegs die voorwerpkaarte Shaw se indeling gee, is die inligting bygewerk aangesien minstens voorwerpe 1, 2 en 3 ingesamel is voor haar klassifikasie in 1942 gepubliseer is en in 1944 deels deur die Museum geïmplementeer is.¹⁰⁰ So is Beukes se twee aanwinste uit Basoetoland (Lesotho) – voorwerpe 2 en 3 – aangevul met die verwysing na Suid-Sotho 31. Beukes se gesamentlike inskrywing vir die aanwinst van hierdie twee voorwerpe is ook geskei na aparte voorwerpkaarte en die teks is geredigeer, herorden volgens die formaat van die voorwerpkaart en effe ingekort.¹⁰¹ Beukes se opmerking “Patroon en materiaal van albei toon al Europese [sic] invloed” (Beukes & Nel-Blom-katalogus aanwinstnommer [19]35-206 & 207) is in beginsel behou, maar herbewoord na “Europese invloed is sigbaar in die ontwerp en materiaal wat gebruik is” (op die gelykgenommerde voorwerpkaart).

98 Stoffberg (1967:55)

99 Kyk *Classification of South African tribes* in Shaw (1942) en Van Warmelo (1935).

100 Grobler (2005:285-287)

101 Vergelyk die voorwerpkaart van voorwerp 2, NKM item ET 1935-206, in Figuur 3.6 met Beukes se inskrywing vir NKM items [19]35-206 & 207 in die Beukes & Nel-Blom-katalogus en die getikte Etnologie Stamboek, wat lees: “Twee stoele deur inboorlinge gemaak. Patroon en materiaal van albei toon al Europese [sic] invloed. Heet ‘sedulo’ of ‘setulo’. Laaste naam is ongetwyfeld van die Afrikaanse woord ‘stoel’ afgelei; ‘sedulo’ kom van werkwoord ‘dula’ = sit. By Mt. Morosi in Suid Basoetoeland gekoop.”

Vir voorwerp 4 en 5 is die verwysing na Shangaan deurgehaal en vervang met Noord-Tsonga 25; vir beide is hierdie korreksie op die voorwerpkaarte (onderskeidelik NKM items ET 1954-1 en ET 1971-26-3) én in die Etnologie Stamboek aangebring.

Vir ses voorwerpe (nommers 11, 12, 13, 14, 15 en 16) in die Kultuurhistoriese versameling kon slegs die verwysing na 'Suid-Afrika' onder geskiedenis en assosiasies in Tabel 3.4 aangedui word. Hoewel die naam deurgaans by dié voorwerpe in die museale bronne voorkom, verskil die formaat en volgorde waarin dit vermeld word tussen die aanwinstregister en die voorwerpkaarte. In eersgenoemde verskyn die voorafgedrukte opskrifte "Gemaak in:" en "Gebruik in:" – vir beide word telkens "Suid-Afrika" genoem (kyk NKM items HG 13581 (**figuur 3.5**), HG 13754-1, HG 13754-2, HG 13758-1, HG 13758-2 en HG 13759 in die Historiese Grootboek, volume 14). Die gelykgenommerde voorwerpkaarte,¹⁰² wat nie voorafgedruk is nie, meld "Suid-Afrika" as 'n opskrif, gevolg deur 'n tydsverwysing (**figuur 3.8**).

Twee langer inskrywings kom voor: vir voorwerp 8 in volume 7 van die Historiese Grootboek (NKM item HG 9578) word onder 'Geskiedenis' verwys na die Laat-Gotiese styl waarvan die stoeltjie 'n laat voorbeeld moet wees, dat dit 'n trekmeubel kon wees en dat die "insteek meubelstyl onder die boeregemeenskap voortgeleef tot selfs ná 1900." Vir voorwerp 10 verwys die inskrywing in volume 13 van die Historiese Grootboek (NKM item HG 13235) en die gelykgenommerde voorwerpkaart dat dit, volgens die handelaar, van die Sandveld afkomstig is. Dit word aangevul met: "Sulke bankies is feitlik tydloos en stam baie ver terug in die geskiedenis." Die handelaar was Rusbank Gallery van Worcester (kyk kolom F, Tabel 3.2).

3.5. SAMEVATTING

In die breë kontekstualiseer die museale bronne die voorwerpe in die studiegroep en ontsluit inligting wat nie deur ondersoek van die voorwerpe self beskikbaar is nie. Vir hierdie studie is dit duidelik dat geen van die museale bronne apart van mekaar, of van die voorwerpe, gelees behoort te word nie. Hierdie bronne vul mekaar aan, veral by die vroeëre aanwinste in die Antropologie-versameling waar korreksies en byvoegings slegs in die latere museale bronne voorkom.

Vergeleke met die Museum se huidige meesgebruikte formaat, die kort ontsluitingsvorm,¹⁰³ het geen van die voorwerpe in die studiegroep volledige rekords in die museale bronne nie. Hierdie standaard is eers sedert 2004¹⁰⁴ in die omvattende formaat beskikbaar en dit is te verwagte dat voorwerpe wat meer as 70 jaar tevore aangewins is, nie volledig daaraan sal voldoen nie.

¹⁰² Uitgesluit voorwerp 11, NKM item HG 13581, en 16, NKM item HG 13759, waarvoor nie voorwerpkaarte bestaan nie.

¹⁰³ National Cultural History Museum (2006a)

¹⁰⁴ Die Afrikaanse formaat is omvat in Nasionale Kultuurhistoriese Museum (2004a), waaruit die Engelse weergawe, National Cultural History Museum (2006a), ontleen is.

Die tekortkominge is ook te wyte aan die bestuursbenaderings wat oor tyd in elke versameling ontwikkel is, waarvan heelparty – soos Shaw¹⁰⁵ se stelsel – nie volledig deurgevoer¹⁰⁶ is nie. Dit is ook die gevolg van inligting wat nie bekend was nie (byvoorbeeld wie die maker was), of wat as van mindere belang geag is (byvoorbeeld van wie die handelaars die voorwerpe aangekoop het) en dus nie in die museale bronne aangeteken is nie.

3.5.1 Identifikasie en klassifikasie

Die identifikasie van voorwerpe, deur aanwinnommers en klassifikasie volgens naam, is van uiterste belang vir hierdie studie. Aanwinnommers is die kritiese skakel tussen voorwerpe en museale bronne. In twee gevalle kon geen museale bronne nagespeur word nie; een hiervan was as gevolg van 'n tydelike aanwinnommer (of inderwaarheid dat geen aanwinnommer bestaan het nie); vir die ander het 'n aanwinnommer bestaan, maar geen data nie.

Die klassifikasie van die meerderheid items onder die voorwerpnaam 'stoel' is vaag aangesien geen van die voorwerpe 'n rugleuning¹⁰⁷ het nie. Die gebruik van 'stoel' kan moontlik begryp word om die voorwerpe generies as sitmeubels te identifiseer en vir gevalle waar voorwerpe in die Antropologie-versameling in die dertigerjare aangewins is (voorwerpe 1, 2 en 3), aangesien geen trefwoordelys waarskynlik voor 1942 bestaan het nie. Dat dit daarna en tot in die laat twintigste eeu gebruik is, moet waarskynlik daaraan toegeskryf word dat die herindeksering van antropologie voorwerpe volgens Shaw se stelsel nooit voltooi is nie, sodat daar waarskynlik voortgegaan is met die praktyke van die voorafgaande jare. In die Kultuurhistoriese versameling is die oorgrote meerderheid voorwerpe beslis ingesamel vóór standaardterme¹⁰⁸ in 1974 beskikbaar was. Dit verklaar ten dele die onsekerheid oor voorwerpnaam wat deurgehaal en verander is.

Die term 'bankie' is, vanweë die langer vorm van voorwerp 16 wat so klassifiseer is, nie aanvegbaar nie.

Van die alternatiewe name in ander tale ('setulo' in Suid-Sotho; 'sedulo'¹⁰⁹ en 'sennô' Noord-Sotho) verwys nie na 'n stoel nie, maar eerder na 'n bankie of sitplek. In Tsonga verwys 'xitshamo' wel na 'n stoel en dit is onseker of ander en meer akkurate terme in hierdie taal bestaan. Beide die alternatiewe Afrikaanse terme ('krukkie' en 'melkstoel') verwys beslis na 'n sitmeubel sonder rugleuning en kan dui op 'n spesifieke konstruksiemetode.

Soos in Hoofstuk 1¹¹⁰ bespreek is die naam 'stoel' misleidend en behoort die voorwerpnaam minstens 'stoeltjie' (in Engels 'stool'¹¹¹) te lees. Dit is ook wenslik om van die voorwerpe in die studiegroep 'n 'melkstoeltjie', eerder as 'n 'melkstoel', te noem.

105 Shaw (1942)

106 Grobler (2005:285-287)

107 Kyk die afdeling oor Die terme 'stoeltjie' en 'melkstoeltjie' in Hoofstuk 1, p.17.

108 Slabbert (1974); in hierdie bron verskyn die trefwoorde 'bankie' en 'melkstoel', laasgenoemde dalk verkeerdelik sonder die agtervoegsel wat dui op die verkleiningsvorm.

109 Moontlik eerder 'sedulô' – kyk Kriel & Van Wyk (1989:225).

110 Kyk die afdeling oor Die terme 'stoeltjie' en 'melkstoeltjie' in Hoofstuk 1, p.17.

111 Kyk Shaw (1942:11).

Die klassifikasie van die voorwerpe volgens die museale bronne is dus meestal onakkuraat in soverre dit na die trefwoord 'stoel' verwys en die trefwoordelys¹¹² in Afrikaans behoort uitgebrei te word om die term 'stoeltjie' apart van 'stoel' te lys; verder behoort 'melkstoel' aangepas¹¹³ te word om 'melkstoeltjie' te lees in ooreenstemming met die gebruik in Afrikaans.

3.5.2 Herkoms, geskiedenis en assosiasies

Dit is, minstens vir die ses voorwerpe in die Antropologie-versameling, bekend waarvandaan die voorwerpe kom omdat geografiese inligting, soms vaag, beskikbaar is. Dit is hieruit moontlik om te bepaal dat die voorwerpe van 'n wye geografiese gebied afkomstig is, van die huidige Lesotho tot Limpopoprovinsie. Die voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling het geen sulke verwysings nie, hoewel voorwerp 10 skynbaar, volgens die handelaar, van die Sandveld¹¹⁴ kom en voorwerp 8 moontlik van Wupperthal¹¹⁵ (teen die Cederberg). Dit is ook bekend dat mev. Redelinghuys meestal handel gedryf het met items uit die Sandveld en Cederberg, sodat bespiegel kan word dat, naas voorwerp 8, ook nommers 11 tot 16 van hierdie streek afkomstig mag wees. Dit is opmerklik dat al die voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling van handelaars, almal van die huidige Wes-Kaap, bekom is en dat geen inligting beskikbaar is oor van wie die handelaars dit aangekoop het nie.

Slegs in drie gevalle vir voorwerpe in die Antropologie-versameling word aangedui van wie die item bekom is: vir voorwerp 4 word aangedui dat dit indirek vanaf kaptein Makuleke deur 'n staatsdepartement afkomstig is en vir voorwerpe 5 en 6 word die verkopers by name genoem; beide word ook genoem as die onderskeie makers van die voorwerpe. Hierdie is uitsonderlike inligting, veral in die lig daarvan dat geen sulke data vir enige ander voorwerp beskikbaar is nie. Buiten dié drie voorwerpe waar assosiasies met individue duidelik aangeteken is, word slegs Shaw se stam-indeling volgens etniese verband vermeld vir die Antropologie-versameling. Verder gee die museale bronne min konkrete data oor die herkoms of geskiedenis van voorwerpe. Dertien van die voorwerpe met museale data en twee sonder museale data is dus van anonieme herkoms.

Twee inskrywings kontekstualiseer wel voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling breedweg: die verwysing na die "Laat-Gotiese styl" en dat "die styl versprei na die binneland en van sy funksionele voordele as trekmeubel, het hierdie insteek meubelstyl onder die boeregemeenskap voortgeleef tot selfs ná 1900"¹¹⁶ het dieselfde strekking as "Sulke bankies is feitlik tydloos en stam baie ver terug in die geskiedenis."¹¹⁷ Met styl word waarskynlik eerder verwys na die konstruksiemetode, aangesien geen werklike stylkenmerke voorkom nie. Verdere ondersoek word genoodsaak om sin te maak van die verwysing na die Laat-Gotiese tydperk en die tydloosheid van die voorwerpe.

112 Slabbert (1974)

113 Kyk Afdeling 1.5: Die terme 'stoeltjie' en 'melkstoeltjie'

114 Volgens die inskrywing in die Historiese Grootboek, volume 13, vir NKM item HG 13235.

115 Kyk Brief van 12 Junie 1969 vanaf Mevr. K. Roodt-Coetzee aan Mevr. J.N.L. Redelinghuys, Halfmanshof (naby Porterville, K.P.) (NKM Direkteursargief: Kotie Roodt-Coetzee-argief, Stelsel 2 No. 32 NKMeub 1967-1978).

116 Aangeteken vir voorwerp 8 in die Historiese Grootboek, volume 7, vir NKM item HG 9578.

117 Aangeteken vir voorwerp 10 in die Historiese Grootboek, volume 13 vir NKM item HG 13235.

3.5.3 Datering

Die enigste sekere datering word vir voorwerp 6 gegee waar vermeld word dat dit in 1975 gemaak is; hierdie inligting kan as akkuraat beskou word omdat die voorwerp van die maker – mnr. Jackson Kone – aangekoop is. Dit is moontlik om redelikerwys af te lei dat ook voorwerp 5 moontlik in die laaste helfte van die twintigste eeu, of minstens in die twintigste eeu, gemaak is aangesien dit in 1971 aangewins is van die maker, Hoofman Thomo. Die datums van verkryging, wat strek van 1934 tot 1992, kan nie andersins met sekerheid verbind word met die datering van die voorwerpe nie.

Data is tog beskikbaar waar die Museum, slegs vir voorwerpe in die Kultuurhistoriese versameling, aantekeninge gemaak het oor die periode waartoe die voorwerpe behoort. Soos by houtidentifikasie word geen bronne vermeld nie en dit is dus onseker hoe akkuraat hierdie inligting is. Dit word bemoeilik deurdat die voorwerpe van handelaars bekom is.¹¹⁸ Indien hierdie notas met dieselfde deeglikheid as Roodt-Coetzee se benadering tot die identifikasie van hout onderneem is, sou hierdie data minstens baseer wees op een of ander vorm van navorsing. Dit is dus wel moontlik om te aanvaar dat die daterings min of meer akkuraat mag wees, veral as in gedagte gehou word dat wye tydvlakke gedek word deur die notas (byvoorbeeld sewentiende eeu vir voorwerp 8, agtiende of negentiende eeu vir voorwerp 10, negentiende eeu vir voorwerp 12 tot 16, negentiende of twintigste eeu vir voorwerp 11 en begin twintigste eeu vir voorwerp 9).

Uit die museale bronne wil dit dus voorkom of datering moontlik so vroeg as die sewentiende, maar beslis tot in die twintigste eeu, moontlik is.

3.5.4 Beskrywing en fisiese eienskappe

Min afwykings is gevind tussen die aangetekende mates en dié wat tydens detailondersoeke vir hierdie studie geneem is (kyk die afdeling oor Ondersoek na fisiese eienskappe in Hoofstuk 2). Meer akkurate beskrywings van die voorwerpe se fisiese eienskappe kom vanaf die laat 1960's in die museale bronne voor, ongeag van watter bron ter sprake is. Selfs die langer beskrywings bly egter kernagtig en dui slegs op die hoofkenmerke – die diep snymerke onder verskeie sitblaie word byvoorbeeld slegs vir voorwerp 9 en 12 genoem. Dit is daarom betwyfelbaar of die voorwerpe slegs aan die teksbeskrywings uitgeken sal kan word.

Dit is opmerklik dat onder vervaardiging en die kort beskrywings van fisiese eienskappe meermale verwys word na die mate van grofheid (die woorde 'ruwe' en 'rof' kom agt keer voor) waarmee die voorwerpe gemaak is. Daar word verder dikwels in museale data verwys na 'insteekpootjies'¹¹⁹ of 'insteek-pote', 'insteek meubelstyl', 'insteek tegniek' en 'ingevoegde pote'. Al hierdie terme dui beslis op die tapvoeë waarmee pote bevestig is en geen onderskeid word hierdeur tussen deurlooptapvoeë en blinde tapvoeë (soms ook as sokvoeë bekend) gemaak nie.

118 Volgens Grobler (2005:197) het Roodt-Coetzee moeite gedoen om mondelinge bronne op te teken en inligting oor voorwerpe te verifieer. Kyk ook Roodt-Coetzee (1962:48-50). Hierdie taak is natuurlik makliker gedaan as 'n voorwerp deur 'n familielid van die maker of eienaar bekom word, soos dikwels die geval was, en bykans onmoontlik indien dit van 'n handelaar verkry word en geen herkoms bekend is nie.

119 Kyk ook die verwysing in die brief van 12 Junie 1969 vanaf Mevr. K. Roodt-Coetzee aan Mevr. J.N.L. Redelinghuys (NKM Direkteursargief: Kotie Roodt-Coetzee-argief, Stelsel 2 No. 32 NKMeub 1967-1978) en Roodt-Coetzee se beskrywing van die bruikleen-item in die Museum se Jaarverslag van 1971 in Nasionale Kultuurhistoriese en Opelugmuseum (1971:17), asook mnr. Paul Roux se verwysing na "Insteekpoot stoeltjie" in sy brief van 17 Januarie 1972 aan Mev. Coetzee (NKM Direkteursargief: Kotie Roodt-Coetzee-argief, Stelsel 2 No. 32 NKMeub 1967-1978).

3.5.5 Funksie

Buiten dat uit die klassifikasie van die voorwerpe onder die trefwoord 'stoel' afgelei kan word dat dit as sitmeubel moes dien, kom slegs twee direkte verwysings hierna voor: vir voorwerp 1 word, in die latere, bygewerkte bron, verwys na 'n sitmeubel "vir die mees senior en ouer mans";¹²⁰ hierteenoor word vir voorwerp 6 uitdruklik vermeld dat dit as sitding buite die huis deur mans en vroue gebruik word.¹²¹

Vir voorwerp 16, die 'bankie', is aangeteken dat dit waarskynlik 'n melkstoel is.¹²² Soortgelyks kom die alternatiewe naam 'melkstoel' vir ses voorwerpe voor en kan hierdie funksie dus moontlik met minstens sewe voorwerpe verbind word. Een ander funksie word vermeld: vir voorwerp 9 word genoem dat daar blykbaar vleis op gekap is.¹²³ Museale bronne dui dus, soos die ondersoek na die fisiese eienskappe van die voorwerpe, daarop dat van die voorwerpe meervoudige gebruike moes hê.

Samevattend kan dus gestel word dat die museale bronne nie omvattende data oor enige van die voorwerpe in die studiegroep bevat nie, dat die klassifikasie van die voorwerpe volgens trefwoorde in die museale bronne meubelkundig vaag is, dat vyftien van die agtien voorwerpe in die studiegroep van anonieme herkoms is en dat hul oor 'n tydperk van 58 jaar van 'n wye geografiese omgewing – van die huidige Wes-Kaap tot Limpopo – ingesamel is. Dit is ook moontlik, maar onbevestig, dat hul datering 'n tydperk van drie tot vier eeue kan verteenwoordig.

Hoewel die ondersoek van die museale bronne dus in enkele opsigte bydra tot die begrip van die voorwerpe in die studiegroep, bied dit beperkte inligting en min sekerheid, sodat heelparty vrae oor die voorwerpe in die studiegroep onbeantwoord bly. Die sekondêre bronne word daarom in Hoofstuk 4 ondersoek.

120 Voorwerpkaart vir NKM item ET 1934-441; hierdie opmerking is duidelik baseer op die studie deur Stoffberg (1967), waarna ook op die voorwerpkaart verwys word.

121 Inskrywing in die Etnologie Stamboek vir NKM item ET 1977-146, herhaal op die gelykgenommerde voorwerpkaart.

122 Inskrywing vir NM item HG 13759 in die Historiese Grootboek, volume 14.

123 Slegs op die voorwerpkaart vir NKM item HG 10666.